

Interview med Stefan Seidler (SSW):

Mød politikeren, der vil ændre Tysklands forfatning

Side 6

Franciska Clausen:
sønderjysk kunst i verdensklasse

Side 20

Til
U19-EM
i faustball

Side 26

**Nazisterne strømmede
til Flensborg**

Side 32

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

TEMA: De tyske mindretal og forfatningen

Foto: Alexander Leicht Rygaard/Grænseforeningen

Mindretalsanliggender er ikke kun kulturpolitik. Det er samfundspolitik, siger forbundsdagsmedlem fra SSW Stefan Seidler

6

4 Nyt fra grænselandet

5 Leder

Af Peter Skov-Jakobsen,
formand for Grænseforeningen

6 Rettigheder er vigtige

I den tyske forbundsdag arbejder Stefan Seidler fra Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), der repræsenterer det danske og det frisiske mindretal, for at få alle Tysklands nationale mindretals – danskeres, friseres, sorberes, sinti-romaers – rettigheder skrevet ind i den tyske forfatning

13 Den tyske forfatning er nemmere at ændre

Hvis det står i forfatningen, bliver det mere tydeligt, at mindretallene er en del af Tyskland, siger Martin Klatt fra European Centre for Minority Studies (ECMI) i Flensborg

15 Fokus på mindretal

Formanden for Sydslesvigsk Forening (SSF), Gitte Hougaard-Werner, har som formand for Tysklands mindretalsråd stået bag en udstilling, der skal skabe forståelse og oplysning om landets fire nationale mindretal

18 Jeg har tysk pas, men jeg er en stolt sorber

Mød en ung fra det sorbiske mindretal. Han har ikke tysk som modersmål

Den sønderjyske kunster
Franciska Clausen blev
født i Aabenraa, da byen
var tysk, og døde samme
sted, da den var blevet
dansk

20

Danmarks
landshold er fra det
tyske mindretal. Til
U19 EM i faustball i
Kruså

26

20 Sønderjyske Franciska Clausen brød grænser i sit liv og sin kunst

Franciska Clausen gjorde karriere som grænsebrydende, internationalt orienteret avantgardekunstner og portrætmaler

32 Da topnazisterne tog rottelinjen til Flensborg

Hans Christian Davidsen beskriver i sin ny bog 'Nazisternes sidste tilflugt', hvordan det lykkedes adskillige tidligere nazister at blive sluset ind i det almindelige tyske samfund igen

41 Det sker i lokalforeningerne

44 Årsmødeplakat afsløret: Frivillighed i fokus

27 Den hemmelige publikumssport

Det tyske mindretal i Sønderjylland dyrker en særdeles publikumsvenlig tilskuersport, som få i Danmark kender til. Rapport fra U19-EM i faustball i Kruså

37 Kommentar

Af Hanne Sundin, direktør for Grænseforeningen

38 Rift om arrangementerne i Skanderborg

Gode foredrag og regelmæssige møder fastholder interessen for Grænseforeningen i lokalforeningen

Husk, at du kan lytte til udvalgte artikler fra magasinet Grænsen

www.graenseforeningen.dk/podcast

Her er det nye Sydslesvigudvalg

Folketingets partier har efter valget udpeget det nye Sydslesvigudvalg, og her er både nye og kendte ansigter. Formandsposten er gået til udvalgets tidligere formand, Benny Engelbrecht (S), der erstatter Christian Juhl (EL), der fortsætter som menigt medlem af Sydslesvigudvalget. Også den tredje tidligere formand Anni Matthiesen (V) samt Niels Flemming Hansen (K) er gengangere. Nye er Henrik Dam Kristensen (S), fhv. formand for Folketinget, Henrik Frandsen (M), tidligere borgmester i Tønder, og Patrick Culmsee Bryhl Madsen (DD). Hverken Christian Juhl, Henrik Dam Kristensen eller Patrick Culmsee Bryhl Madsen er medlemmer af Folketinget. Sydslesvigudvalget fungerer som bindeled mellem Folketinget og det danske mindretal i Sydslesvig.

Sydslesvig får ny ugevis

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger (SdU) og Sydslesvigsk Forening (SSF) er gået sammen om et nyt foreningsblad for det danske mindretal. Det nye blad har fået navnet 'Ugeavisen Sydslesvig' og er et forsøg på at samtænke foreningernes kommunikation og fremtidssikre mindretallet. Bladet erstatter SSF's informationsblad 'Kontakt', der er udkommet siden 1980'erne.

Ny overborgmester i Flensborg

Partiløse Fabian Geyer har søndag den 15. januar overtaget posten som overborgmester i Flensborg. Han erstatter Simone Lange (SPD). Det dansk-frisiske mindretalsparti, SSW, ser frem til samarbejdet. "Vi går ind i samarbejdet med et åbent sind. Der er nok at tage fat på", siger Martin Lorenzen, SSW's landssekretær og medlem af Flensborg Byråd.

VED GRÆNSEN

Hvordan er det at bo i et grænseland?

Jørgen Popp Petersen

"Jeg bor på en gård i Søvang øst for Tønder, som har tilhørt min familie i 100 år. Det samme gælder min nabo, og det befinder mig godt at bo her."

"Jeg krydser grænsen ugentligt, da jeg har et stort netværk syd for grænsen. Det er både qua mit borgmesterjob og på grund af de 20 år, jeg var formand for den tyske landboforening i Sønderjylland. Jeg har også en datter i Flensborg."

"Det ærgrer mig, at den nye regering ikke har i sinde at fjerne grænsekontrollen. Den er en irritation i hverdagen og skaber en barriere, også mentalt. Jeg synes, der er mange søforklaringer for kontrollen, men hvis jeg placerede en politibil mellem min gode nabo og mig, ville han nok undre sig meget."

Magasinet *Grænsen* nr. 1/2023 85. årgang **Udgiver** Grænseforeningen, Peder Skrams Gade 5, 1054 København K
Ansv. redaktør Poul Struve Nielsen, pn@grænseforeningen.dk, tlf. 2334 5509 **Forside** Alexander Leicht Rygaard/
Grænseforeningen **Layout** Prik grafisk tegnestue **Tryk** Jørn Thomsen Elbo A/S **Abonnement** Grænseforeningen,
info@grænseforeningen.dk, tlf. 3311 3063 **Udgivelsesplan 2023** nr. 2: uge 15-16 • nr. 3: uge 23-24 • nr. 4: uge 35
• nr. 5: uge 42 • nr. 6: uge 49. **Deadline:** 3 uger inden udgivelsesdato. Uopfordrede indlæg modtages gerne, dog uden garanti for trykning.
Læs magasinet Grænsen online www.grænseforeningen.dk/grænsen. ISSN: 0903-2223

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

I forståelsens og anerkendelsens tid

Af Peter Skov-Jakobsen
Formand for Grænseforeningen

Forhåbentlig kommer Stefan Seidler og mindretallets parti, SSW, langt med ønsket om at få mindretalsrettighederne skrevet ind i den tyske forfatning, ligesom mindretallets rettigheder er skrevet ind i den slesvig-holstenske forfatning.

Vi lever heldigvis i en forståelsens og anerkendelsens tid, men vi lever også i opbruddets tid. Endnu har vores politiske udvikling og dagligdag været præget af især erindringen om Anden Verdenskrig og sammenbruddet af demokratiet. Vi husker endnu, at vi kom til en "Stunde Null" – verdens etiske og politiske kompas brød sammen på grund af den vulgære nazisme, der var drevet af et hidtil uset menneskehad med et raseri mod mindretal.

Erindringen er dog ved at glide os af minde, og derfor er der god grund til ikke at forlade sig på forståelsen og anerkendelsen og det gode naboskab. Dette bør omsættes i en kodeks, i nogle rettigheder.

Man skal ikke læse langt ind i nogen verdenshistorie, og man skal ikke læse meget om nogen nuværende konflikt uden at bemærke, at der altid er et bestemt forklaringsmønster, som dukker op af disen og tegner horisonten aldeles mørk for bestemte grupperinger i samfundet.

Hvis der er et kulturelt, socialt eller politisk opbrud i et land, er der som regel også

en syndebuk, der må holde for og tåle alle beskyldninger.

Selv om det er så almindeligt et forklaringsmønster, at man egentlig burde mene, at menneskene skulle have lært af historien, så er dette ikke tilfældet.

Det er i fredstider, at man skal lave de vanskelige aftaler, og derfor er det bare med at komme i gang med at sørge for mindretallenes rettigheder. Belærte af historien ved vi, at pludselig står flammerne højt i et samfund, og en politisk afledningsmanøvre er desværre forfølgelse og miskreditering af mindretal. Imens den mistænkeliggørelse finder sted, kan flertallet bekvemt se bort fra egne fejl.

Den observante iagttager af historien og samtiden ved godt, at det aldrig giver mening at tale om fred uden at sørge for, at retfærdigheden også bliver inddraget. Hvis man vil have en fred, der varer ved, og som ikke bare skal være den ene parts nederlag, bliver man nødt til at inddrage retfærdigheden.

Det måtte gerne fremover være lige så meningsløst at tale om anerkendelse af mindretal, hvis ikke anerkendelsen og respekten er fulgt op af rettigheder, der fremhæver lige vilkår i samfundet, og med juraen sætter rammer om anerkendelsen og det gode naboskab.

Måtte det lykkes SSW og Stefan Seidler at sætte sig igennem i Forbundsdagen. 🍷

Rettigheder er vigtige

Af Poul Struve Nielsen

Fotos: Alexander Leicht Rygaard/Grænseforeningen

SSW arbejder for at få mindretallenes
rettigheder i Tysklands forfatning

Der er lang vej fra Sydslesvigsk Vælgerforenings (SSW) forbunds-dagsmedlem Stefan Seidlers kontor til plenarsalen i den tyske forbunds-dag. Faktisk ligger kontorerne på den anden side af vejen. Turen går endda under dér, hvor Berlinmuren delte Berlin, Tyskland og Europa under jorden. Det er markeret, når man på en trappe under vejen krydser det sted, Berlinmuren skar gennem gaden.

“Mindretalsrettighederne i Slesvig-Holsten er jo skrevet ind i delstatsforfatningen. Det er ikke tilfældet i Tysklands forfatning, forbundsrepublikkens grundlov. Mindretalsrettigheder var skrevet ind i Weimarrepublikkens forfatning, og vi kender det fra andre lande, for eksempel Østrig. Udover at det er en stor symbolsk anerkendelse, har det også en retlig værdi. Vi kan klage, hvis vi bliver diskrimineret”, siger Stefan Seidler, da vi når frem til plenarsalen.

I en montre lige ved siden af indgangen til plenarsalen, hvor den tyske ørn løfter vingerne bag talerstolen, ligger den forfatning,

Forbunds-dags-medlem fra SSW, Stefan Seidler, vil gerne have skrevet en tilføjelse til det skrift, der ligger i montren, nemlig den tyske forbundsrepublikks forfatning fra 1949

Stefan Seidler gerne vil have skrevet et par tilføjelser i, nemlig den tyske forbundsrepublikks forfatning fra 1949, som det østtyske folk tilsluttede sig ved Tysklands samling i 1990.

Weimarrepublikken var et ånderum for mindretallene. Det sorbiske mindretal, som hører hjemme i det tidligere Østtyskland, havde ingen rettigheder med hensyn til sprog og kultur, hverken i kejsertiden frem til slutningen af Første Verdenskrig eller under Hitler, som gjorde en ende på Weimarrepublikken i 1933. Sintierne og romaerne blev udsat for tortur og masseudryddelser i Hitlers kz-lejre. Det har været nemmere at være en del af det frisiske og især danske mindretal.

“Det danske mindretal er godt stillet. Udover at være anerkendt har vi også en nationalstat i ryggen. Der er støtte internationalt. Det gælder ikke sintierne og romaerne. De har først de senere år opnået anerkendelse. Friserne har heller ikke et moderland. De kæmper for deres kultur og sprog”, siger Stefan Seidler.

Han mener, det er vigtigt at stadfæste mindretallenes rettigheder, fordi vi lever i en verden, der mere end før er i forandring.

“Mindretalskonflikter er roden til større konflikter. Østukraine er et godt eksempel. I Tyskland er der kræfter, der vil noget andet end de demokratiske partier. Det er på tide at holde fast i mindretalsrettighederne. Der skal holdes fast, fordi nogle definerer Tyskland ud fra et flertal. Vi lever i en situation, hvor vi har nogle kræfter på højrefløjen, som sætter spørgsmålstejn ved, hvad der er tysk. Jeg tænker på Alternative für Deutschland (AfD) for eksempel. Så vi har om noget behov for at fastskrive det, der altid har været sund fornuft”, mener Stefan Seidler.

I december blev 25 personer anholdt for at have planlagt et kupforsøg, blandt andet en politiker fra det stærkt højreorienterede AfD.

“Tyskland er sammensat af mange stater. Det er forskellighederne, der er drivkraften. SSW er stor forkæmper for at lægge beslutninger ud regionalt. Vi arbejder for subsidiaritetsprincippet. Men der er flere ting, der vedrører os, som vedtages i forbunds-dagen. Frisere og det danske mindretal er fast forankret i Slesvig-Holsten. Sinti-romaerne og sorberne flyder vel over grænserne.”

Mindretalspolitik er samfundspolitik

Et af argumenterne for, at mindretalsrettigheder er delstaternes og ikke forbundsrege-

ringens anliggende, er, at der er der er tale om kulturpolitik.

“Mindretalsanliggender er ikke kun kulturpolitik. Det er samfundspolitik. Ja, vi er et kulturelt mindretal, og vi definerer os ud fra vores kultur. Men vi er også tyske statsborgere. Det er vigtigt for os, at vi har en fast forankring. Sintierne og romaerne blev undertrykt massivt under Anden Verdenskrig. Der er brug for anerkendelse af rettigheder. Friserne har ingen moderstat. Det er fint, at de tre mindretal er nævnt i Slesvig-Holstens forfatning.”

“Men i et moderne Tyskland, som vil mindretal, er man nødt til at tage begge dele seriøst. Der kommer ikke finansiell støtte til friserne fra tysk side. Selvom det er et delstatsanliggende, bliver sorberne finansieret af den tyske regering. Der er behov for en ligestilling af mindretallene indbyrdes. Hvis mindretallenes rettigheder er nævnt i forfatningen, så er der tale om en udligning, så vi alle kan være i øjenhøjde med lokalbefolkningen.”

Stefan Seidler håber ikke, Tyskland forandrer sig negativt i forhold til at sikre mindretallenes rettigheder.

“Det er vigtigt, at vi får anerkendelsen og rettighederne ind i grundloven, i forfatningen. Ellers er der risiko for, at vi forsvinder ud af billedet. Vi har set det omkring skolerne i Slesvig og Flensborg og diskussionen om skolebustilskud. De danske skoler fik ikke samme tilskud som flertalsskolerne. Hvis vi er så godt integreret i samfundet, at folk ikke længere forstår, hvad mindretalspolitik overhovedet er, så er vi jo også på vej ud på et skråplan. For 10-15 år siden ville delstatsregeringen i Slesvig-Holsten, dengang med CDU i spidsen, skære i tilskuddet med det argument, at ‘I har det jo så godt.’ Så har vi jo brug for at fastgribe vores mindretalsrettigheder.”

Et sundt, demokratisk samfund defineres efter Stefan Seidlers mening ud fra, hvordan det omgås mindretal.

“Derfor er det endnu vigtigere, at man ➡➡

Et sundt, demokratisk samfund defineres ud fra, hvordan det omgås mindretal, siger Stefan Seidler til Grænseforeningens magasin, Grænsen.

understreger, at mindretalsrettigheder skal fastholdes i vores samfundsmodel i de her tider, hvor vi kan se, at der er demokratier, der har massive udfordringer, også det tyske demokrati i øjeblikket.”

“Det er ikke nok med skåltaler, og jeg vil under ingen omstændigheder være med til at spille nogen ud mod hinanden. Men vi ser jo også i Tyskland en tendens til, at der er flere og flere andre samfundsmæssige, ikke nationale mindretal, men samfundsmæssige mindretal, der tør stå frem, og som kræver rettigheder. Og i mange politiske kredse er det også meget velset at give dem

af den første periode i forbundsdagen”, siger Stefan Seidler.

Og han erkender, at det måske heller ikke bliver i den næste periode, hvis han bliver genvalgt.

“Vi skal skabe en sensibilitet for det her hos kollegerne. Alene det, at vi nu sidder her i forbundsdagen, og alle kollegerne ved, hvad et mindretal er, det har været første skridt. Det, at vi nu sandsynligvis får en ny valglov i Tyskland, og at man dér har taget hensyn til mindretallene og har taget hensyn til os, det er det næste i et kæmpestort skridt. Så kommer vi derhen, at Forbundsdagen er ved at vedtage nogle nye vedtægter.”

“Hvis vi også dér kan få indskrevet, at vi får samme rettigheder, som SSW og det danske og det frisiske mindretal har i Slesvig-Holsten og i parlamentet i Kiel, så ville det være det næste store skridt. Når vi så tager summen af de skridt, så kan vi også meget nemmere sige: ‘Prøv at høre her. Når I har gjort det og det og det, så ville det altså være naturligt at indskrive mindretalsrettigheder som det næste skridt’. Det er lykkedes at få indflydelse på en kommende valglov ved, at jeg simpelthen har ført lange samtaler med dem, der er penneførere på loven.”

Tilstedeværelsen i parlamentet er vigtig, og det gælder også om at vise, man kan føre politik på andre områder, hvis det skal lykkes at forbedre mindretallenes rettigheder, mener Stefan Seidler.

“Hvis SSW ikke havde siddet her, og vi derudover havde ydet et godt, solidt arbejde, og ikke kun har talt om mindretal hele tiden, men også om nogle andre områder, så ville vi slet ikke have opnået det. Og det næste er det, som vi gør bag kulisserne, og derfor er jeg lidt tilbageholdende med at fortælle alt for meget om det, men forbundsdagen er i gang med at give sig selv nogle nye vedtægter. Og hvis mindretalsrepræsentanten kan få lidt mere taletid og flere muligheder for at sætte ting på dagsordenen, så har vi nået næste store skridt.”

Helt afgørende for at have en plads i Forbundsdagen er, at SSW som mindretalsparti har undtagelse for den skrappe tyske spærregrænse på fem procent.

“Der er lang vej mod at få rettighederne ind i forfatningen. Men omvendt har vi allerede opnået meget mere, end jeg havde håbet på i de første år, mens vi har siddet her.” 🍷

“

Et sundt, demokratisk samfund defineres efter Stefan Seidlers mening ud fra, hvordan det omgås mindretal

anerkendelse og kæmpe for deres rettigheder. Så spørger jeg mig selv lidt, hvor ville vi så være, hvis de nationale mindretal ikke ville nyde den samme støtte.”

Der er lang vej

Det er ikke så svært at ændre forfatningen i Tyskland, som det er at ændre den danske grundlov. Men hvor lang vej er der, når det kommer til at modne sådan et forslag?

“Jeg kan ikke sige, hvor lang vejen er, men det er en lang vej. Og jeg kan sige, at det er skridt for skridt, at vi arbejder her. Selvfølgelig er det store mål at få mindretalsrettighederne indskrevet i grundloven, men jeg tør også påstå, at det nok ikke er noget, jeg og SSW kan få gennemført i løbet

Flensburg Avis digital PLUS inkl. tablet og cover

iPad 10.2 eller Samsung Galaxy Tab A 8

Læs Flensburg Avis, når og hvor du har lyst. Få avisen som e-avis samt adgang til alt indhold på www fla de i 24 måneder. Desuden kan du vælge mellem en iPad inkl. cover og en Samsung Galaxy Tab A 8 inkl. cover.

Pris pr. måned 225,- kroner

FLENSBORG AVIS

... vi gør Danmark lidt større

Bestillingskupon

Hermed bestiller jeg Flensburg Avis digital PLUS i mindst 24 måneder til en abonnementspris af 675,- kroner pr. kvartal. Når beløbet for første kvartal 675,- kroner og ved iPad engangsbetalingen på 750,- kroner er indgået hos Flensburg Avis samt fortrydelsesretten på 14 dage er udløbet, bliver tabletten sendt til mig.

Efter bindingsperioden på 24 måneder fortsætter abonnementet automatisk til den ordinære abonnementspris på Flensburg Avis digital PLUS på pt. 447,- kroner pr. kvartal.

Jeg vælger en:

- ☐ iPad 10.2" WiFi 64 GB inkl. cover
☐ Samsung Galaxy Tab A 8 WiFi 32 GB inkl. cover

Navn / Fornavn

Gade

Postnr.

By

Telefon

E-mail

Dato

Underskrift

Jeg er indforstået med, at Flensburg Avis kontakter mig for at orientere mig om services, relevante oplysninger og tilbud. Denne samtykkeerklæring kan til enhver tid tilbagekaldes. Alle informationer under fla.de/impressum

- ☐ Kontakt mig pr. mail
☐ Kontakt mig pr. brev
☐ Kontakt mig telefonisk
☐ Kontakt mig pr. newsletter

HUSK
kryds og underskrift

Underskrift

Send kuponen til:

Flensburg Avis, Postboks 70, 6330 Padborg

Den tyske forfatning er nemmere at ændre

Af Poul Struve Nielsen

Foto: Alexander Leicht Rygaard/Grænseforeningen

Hvis det står i forfatningen, bliver det mere tydeligt, at mindretallene er en del af Tyskland, siger Martin Klatt fra European Centre for Minority Studies (ECMI) i Flensborg

Forsker Martin Klatt fra ECMI, European Centre for Minority Issues, i Flensborg fortæller, at ældre forfatninger er formuleret meget anderledes end nyere. I Danmark er forfatningen, vores grundlov, ikke så omfattende. Grundloven beskriver den grundlæggende måde, demokratiet fungerer på i landet og er senest ændret i 1953. Det kræver en folkeafstemning at ændre grundloven.

“I Tyskland kræver en forfatningsændring to tredjedeles flertal i de to kamre, Forbundsagen og Forbundsrådet. Det er nemmere at ændre. Der er tradition for at indskrive mål, ‘Staatsziele’, i forfatningen. Den tyske forfatning nævner for eksempel ‘Gleichheit der Lebensverhältnisse’. Den formulering bliver brugt meget også i forbindelse med udligning mellem delstaterne”, siger Martin Klatt, som forsker i mindretal og rettigheder ved ECMI.

“Den første demokratiske tyske forfatning, Weimar-forfatningen fra 1919, indeholdt artikler om mindretalsbeskyttelse.”

Martin Klatt fortæller, at der er en historisk begrundelse for, at den tyske forfatning er, som den er. Under Weimarrepublikken kunne præsidenten få betydelig magt, hvis der ikke kunne dannes flertal. ➡

Der er en historisk begrundelse for, at den tyske forfatning er, som den er, siger Martin Klatt.

“Det skete i 1933. Rigspræsident Hindenburg var ikke ret demokratisk indstillet. Han udnævnte Hitler til kansler og gjorde ikke modstand, da Hitler gjorde op med det parlamentariske system. Kejserriget kom aldrig frem til en parlamentarisme, hvor Rigskansler skulle have flertal bag sig. Rigsdagen kunne godt underkende budgettet, men de kunne ikke vælte en regering.

“
Hvis det står i forfatningen, bliver det mere tydeligt, at mindretallene er en fast del af Tyskland

Med trusler om terror lykkedes det Hitler få de borgerlige partiers stemmer til at sætte parlamentet ud af kraft med den såkaldte Ermächtigungsgesetz”, siger han.

Med en ny forfatning ville man sikre Tyskland mod et nyt diktatur. Den tyske forfatning er nyere end Danmarks og USA's. Hele Central- og Østeuropa fik nye forfatninger med kommunismens fald. Det minder mere om den tyske, og mange af dem har mindretalsbeskyttelse skrevet ind. Det har den tyske jo ikke endnu.

“Der er fire anerkendte nationale mindretal i Tyskland. Det er en afgørende forskel. De har arbejdet for at blive nævnt i den tyske forfatning. Argumentet imod er, at det er kultur, så det hører under delstaterne. Det ligger under for eksempel Slesvig-

Holsten. Det er et argument, som et flertal i Forbundsdagen bruger.”

“Sinti-romaerne kom først med i Slesvig-Holstens forfatning i 2012. Danskerne og friserne har været med siden 1990. Der er en mindretalsparagraf. Mindretallene har ret til beskyttelse og fremme i Slesvig-Holsten. Det giver en klagemulighed, hvis man ikke synes, at staten gør nok.”

Mindretal har beskyttelse af rammekonventionen (Europarådets Rammekonvention for Beskyttelse af Nationale Mindretal), men, tilføjer Martin Klatt, det er ikke bindende lovgivning. Det er op til regeringen.

“Hvis det står i forfatningen, bliver det mere tydeligt, at mindretallene er en fast del af Tyskland.”

“Det står i alle mindretalskonventioner, at det er staten, der har ansvaret for mindretallene. Det er ikke Danmark, der har ansvaret for det danske mindretal. Danmark har i øvrigt kun anerkendt det tyske mindretal. Man har ikke anerkendt romaer og grønlændere”, siger Martin Klatt.

Han er lidt skeptisk med hensyn til, om det giver større indflydelse at blive skrevet ind i forfatningen.

“Tyskland er Tyskland, men der bor et dansk mindretal, et sorbisk mindretal, et frisisk mindretal og et sinti-roma mindretal. Der kan stå i en forfatning, at disse mindretal har krav på beskyttelse, fremme og støtte, og at den tyske stat har ansvar for, at mindretallene kan overleve. Det kunne godt være en anvisning, hvordan det udlægges i praksis.”

“Da der var strid om den slesvig-holstenske regerings støtte til de danske skoler i 2010-2012, overvejede man den juridiske vej og fik en ekspertudtalelse fra en jurist, som mente, der var mulighed for at klage ved forfatningsdomstolen. Men mindretallet ville hellere prøve den politiske vej. Det lykkedes også ved et regeringsskifte, hvor SSW for første gang gik med i en koalitionsregering i Kiel”, siger Martin Klatt.

Han slutter med påpege, at hvis der kommer økonomiske stramninger i forhold til mindretallene, nu hvor der kommer renter og sandsynligvis lavere skatteindtægter i en recession, så har vi et problem, hvor det kan være en fordel at være skrevet ind i forfatningen. 🍷

Fokus på mindretal

Det er meget vigtigt at fortælle om mindretallene for at nedbryde de fordomme, der er hos nogle, siger Gitte Hougaard-Werner.

Foto: SSF/Sydslesvigsk PresseTjeneste

Af Poul Struve Nielsen

Tysklands mindretalsråd prøver med udstillingen 'Was heisst hier Minderheit' (Hvad vil det sige at være et mindretal her, red.) at skabe forståelse og oplysning om landets fire nationale mindretal. Udstillingen viser særlige kendetegn ved mindretallene og oplyser også om det plattyske sprog

Udstillingen blev indviet i Berlin og har også været omkring Kiel og Flensburg. Lige nu er den i Prentzlau. Formanden for Sydslesvigsk Forening (SSF), Gitte Hougaard-Werner, var indtil årsskiftet også formand for

Tysklands mindretalsråd. Hun håber, at udstillingen og hjemmesiden, der hører til den, vil kunne bruges i undervisningen.

“Det er vigtigt, at man har noget, der kan bruges fra udstillingen eller noget fra hjemmesiden, så lærerne har noget at tage ➡

af. For det første er det vigtigt, fordi viden skaber forståelse. Hvorfor har vi egentlig mindretal, hvorfor er der forskel på os som autoktone mindretal og alloktone mindretal”, siger hun.

De autoktone er de mindretal, der har tilknytning til landet, som for eksempel det danske mindretal, som altid har været i Slesvig-Holsten. Det er bare grænsen, der har flyttet sig. De alloktone mindretal er mindretal, som er kommet udefra.

For lige at give en fornemmelse af udstillingen, så beskriver Mindretalsrådet den med ordene:

“Vores land har altid været formet af mange forskellige kulturelle påvirkninger. Mangfoldighed, fraktioner og bevægelse – det er typisk for Tyskland. Dette omfatter også andre sprog end tysk og autoktone nationale minoriteter og etniske grupper, der længe har været forankret i Tyskland. Fire nationale mindretal er anerkendte og beskyttede af den tyske stat i dag: danskerne, frisere, sorbere og de tyske sintier og romaer. Desuden er plattysk beskyttet som regionalt sprog. Hvordan er mindretallenes historie? Hvad er sameksistensen mellem majoritet og minoritet? Og hvilke ønsker har borgerne i minoriteterne for deres fremtid? Hej Tyskland! Hvad vil det sige at være minoritet her?”

Gitte Hougaard-Werner ser det som meget vigtigt at fortælle om mindretallene for at nedbryde de fordomme, der er hos nogle. Hun har et godt eksempel fra sin egen lærergerning på den danske skole i Vestermølle.

“Da jeg begyndte i Vestermølle på skolen, havde vi en høj hæk rundt om, og folk synes, det der danske var noget mystisk. De vidste ikke, hvad der skete bag den høje hæk, bare at det var anderledes. Da vi klippede hækken og inviterede folk indenfor og gik i dialog og tog den tyske børnehaven med til vores luciaoptog, så alle, at vi er de samme mennesker med de samme følelser. Derfor er det så vigtigt med oplysning og med mødet, at

Udstillingen giver et indtryk af, hvad det vil sige at være et mindretal i Tyskland.

Fotos: Deutscher Bundestag Xander Heint photothek

vi fortæller det for at nedbryde fordomme, siger Gitte Hougaard-Werner.

Stadig frygt og fordomme

Hun mener ikke, situationen i Slesvig-Holsten kan sammenlignes med de andre delstater. Og der er et mindretal, som har det særlig svært, nemlig sinti-romaerne, som blev forsøgt udryddet af Hitler ligesom jøderne. Det kan man stadig mærke.

“Her er der udover danske skoler også tyske skoler, hvor man har dansk som valgfag. Det har også meget at gøre med, at folk har en stor forståelse for danskerne. Danmark kan man forholde sig til, ‘de er søde og hyggelige’. Vi har haft nogle store fordele, vi er ikke nogen trussel. Det gælder også friserne. Jeg tror stadig, at sintier og roma er bange fordi, man ikke har den samme mulighed. De er måske heller ikke den mest integrerede del af befolkningen. Hvis man møder dem, er de usikre. Det handler meget om fordomme. Folk siger, ‘det er også de sigøjnere, dem der stjæler og skaber uro’. Plus at de tit afskærmer sig fra flertallene. De føler sig stadig ikke velkomne. De er også bange for at blive skældt ud. Der er voldsomme handlinger mod dem, det ligger meget dybt, også i de unge mennesker”, siger Gitte Hougaard-Werner.

Derfor er det vigtigt med udstillingen at nå ud til både befolkningen og til de politiske beslutningstagere. Indtil videre har udstillingen da også både været i Forbunds-dagen i Berlin og i Slesvig-Holstens delstats-parlament i Kiel.

“Der skal forandres noget i det politiske. Der skal være åbenhed og trygge rammer for dem, der er anderledes. Det medfører også pligter. Det er klart. De to ting hænger sammen. Danmark og Tyskland har mere end mange andre lande forstået, hvad det vil sige, og det kan vi som dansk mindretal tydeligt mærke, men det er en evig proces.”

Gitte Hougaard-Werner understreger, at det også er en absolut kæphest i Mindretals-rådet at få skrevet mindretallenes rettigheder ind i forfatningen.

“Det er sådan, at der kommer nye folk til i landdagen, Forbunds-dagen og Folketinget. Politik er en levende proces. Vi skal blive ved at gøre opmærksom på, vi er her. Og at rammebetingelserne skal være i orden. Det kan vi som stærke mindretal. Men vi må ikke sove i timen. De besparelser, der var på skoleområdet for mindretallets skoler i 2010, viser, hvor hurtigt det kan gå, hvis

Her vises udstillingen

21.2.2023 – 2.4.2023

DOMINIKANERKLOSTER PRENZLAU
UCKERWIEK 813, 17291 PRENZLAU

10.4.2023 – 20.5.2023

DOKUMENTATIONS- UND KULTURZENTRUM DEUTSCHER
SINTI UND ROMA
BREMERGASSE 2, 69117 HEIDELBERG

7.6.2023 – 25.7.2023

LANDTAG VON SACHSEN-ANHALT DOMPLATZ 6-9, 39104
MAGDEBURG

8.8.2023 – 4.9.2023

THÜRINGER LANDTAG
JÜRGEN-FUCHS-STRASSE 1
99096 ERFURT

15.9.2023 – 15.11.2023

WENDISCHES MUSEUM COTTBUS
MÜHLENSTRASSE 12, 03046 COTTBU

21.11.2023 – 12.01.2024

STÄDTISCHES MUSEUM SCHLOSS SALDER
MUSEUMSSTRASSE 34, 38229 SALZGITTE

11.5.2024 – 08.9.2024

STADTMUSEUM MÜNSTER
SALZSTRASSE 28, 48143 MÜNSTER

man tager det som en naturlig ting, at vi bare har det bare godt med hinanden.”

“En ting er, at politikerne i Kiel ved noget, og mange i Flensborg ved noget – og at der er en stærk skole og et stærkt foreningsliv. Men folk er måske ikke bevidste om hvorfor. Derfor er det vigtigt at få skrevet mindretallene ind i forfatningen og få sikret rettigheder, så det ikke kan skifte efter hvem, der bliver valgt”, siger Gitte Hougaard-Werner. 🍷

Mange i Tyskland ved for lidt om mindretallene, mener sorbiske Syman Scapan.

Jeg har tysk pas, men jeg er en stolt sorber

Af Poul Struve Nielsen

Foto: Alexander Leicht Rygaard/Grænseforeningen

Danskere, frisere, sinti-romaer og sorbere er de anerkendte nationale mindretal i Tyskland – mød en ung sorber. Han har ikke tysk som modersmål

Det er ikke ofte, 24-årige Syman Scapan taler privat i telefon på sit arbejde. Han er uddannet datalog i Mannheim i Sydtykland, nu bor han i hovedstaden, Berlin, og har en lederstilling i Volkswagen-koncernen, hvor han arbejder med kunstig intelligens og kundeanalyser. Så han har travlt.

En dag slog kollegerne alligevel ørerne op, da hans mor ringede, og han tog sin mobiltelefon. De lignede store spørgsmålstejn, og det spørgsmål, der meldte sig hos dem alle, var: 'Hvad i alverden er det for et sprog, han taler?' Han har, som de andre, talt og skrevet flydende tysk i al den tid, han har været på arbejdspladsen. Men de vidste ikke, at tysk slet ikke er Symans modersmål.

"Jeg taler sorbisk. Tysk er et fremmedsprog, jeg har lært i skolen fra anden klasse. Da jeg var barn, var jeg med min mor i en skoforretning i nabobyen, hvor ekspedienten ikke talte sorbisk. Jeg forstod ikke, hvad hun sagde og omvendt", fortæller han.

Syman Scapan er fra Crostwitz nær Bautzen, den uofficielle sorbiske hovedstad, der ligger i delstaten Sachsen, hvor de fleste sorbere bor.

"Andre har svært ved at forstå, at tysk ikke er mit modersmål. Jeg taler ikke tysk med sorbisk accent, og jeg har ellers ingen saksisk dialekt. Men hvis jeg ikke var flyttet fra byen, havde jeg ikke behøvet at tale tysk".

Han mener, at det i dag er svært for de nationale mindretal at holde på de unge, som kommer fra området, det er han også selv et eksempel på.

"I den ældre generation blev alle i landsbyen. I dag drager de unge ud i verden. Der

er mange, som har rigtig gode job og tjener mange penge. De bor andre steder. Men så får de børn, og de vil faktiske gerne, at børnene lærer deres modersmål.”

“Der er sorbere i Berlin, som taler sorbisk. Jeg kender også en del sorbere, men vi ses ikke så tit. I december var der et sorbisk møde, hvor vi var 22, som mødtes. Indtil år 2000 var der en institution for sorbisk sprog og kultur i Berlin. Lederen var Cyril Pach. Han er 84 og fortæller, at så mange mødtes ikke dengang.”

Sommetider hører Syman Scapan én, der taler telefon, og tænker: ‘Det er en sorber’.

“For mit vedkommende bor jeg i Berlin. Jeg er nu i Tyskland, men min nationalitet er sorbisk. Når jeg er hjemme, er jeg i ‘Sorbistan’. Sorbere er anerkendte som mindretal i Sachsen og Brandenburg, det er de delstater, vi bor i. Men sintier og romaer er spredt i hele Tyskland, for dem er det meget vigtigt, at deres rettigheder som mindretal bliver skrevet ind i forfatningen.”

Rostock grundlagt af sorbere

Han har prøvet at have en kæreste, hvor det var svært, fordi det er så svært for andre at komme ind i det sorbiske samfund, når man ikke taler sorbisk. Men han mener også, at det er et problem, at der ikke gøres mere for at udbrede kendskabet til mindretallene i Tyskland. I dag lever de fleste sorbere i Sachsen og Brandenburg, men historisk har de også holdt til ved kysten til Østersøen og har blandt andet grundlagt havnebyen Rostock.

“Byen Rostocks navn er sorbisk. Det betyder ‘Ved flodens udløb’. Sorberne var her før germanerne. Desværre er dannelse et anliggende i de enkelte delstaters uddannelsespolitik, og den mangler mange steder. I 1820 skønnes der at have været 300.000 sorbere. Så kom kejserriget, og det sorbiske sprog blev forbudt. Alle skulle være tyskere. Efter den korte periode med Weimarrepublikken kom Hitler, og så blev det forbudt igen. Derefter kom DDR, og sorbisk var stadig forbudt. Nu er vi 30.000, der taler sproget, men der er flere sorbere. Man behøver ikke at tale sproget for at være sorber. Hvis man erklærer, at man er sorber, så er man det”, fortæller Syman Scapan.

Han er stolt af at være sorber, og han tager hjem i weekenden og arbejder frivilligt i sin hjemstavn for at give noget tilbage til sit samfund, og sammen med nogle andre teknologikyndige sorbere har han lavet en sorbisk app, hvor man kan quizze om og holde sig opdateret på sorbisk sprog og kultur.

Det sorbiske mindretal får støtte fra delstaterne Sachsen og Brandenburg og fra den tyske forbundsregering. Der ydes støtte til sorbiske skoler, teatre osv.

“Det er vigtigt, at man har rettigheder som mindretal. Sinti-romaerne, som ikke har noget hjemland, har måske mere behov for, at mindretallene er skrevet ind i forbundsstatens forfatning. Men vi har brug for beskyttelse og sikring af vores rettigheder. Der er højre-nationalister og nazister, som bruger vold. Også midt i det område, hvor vi sorbere bor og hører til. Nogle af dem siger: Sorberne hører ikke til her. Men vores historie går jo et tusindtalligt år tilbage”.

Vendere og sorbere er de samme

Et fjerde mindretal i Tyskland har også været under den danske krone

Der er fire anerkendte nationale mindretal i Tyskland. Danskerne og friserne har hjemme i Sydslesvig og Nordfrisland. Sintier og romaer er også et anerkendt mindretal i Slesvig-Holstens forfatning. Magasinet Grænsen har haft fokus på alle de tre mindretal. I oktober 2021 var magasinet Grænsens fokus på danskhed i Sydslesvig. I juni 2022 var der fokus på friserne, og i august samme år på sinti-romaerne.

I Tyskland er der et fjerde anerkendt mindretal, nemlig sorberne. Og de har faktisk også sat deres præg på Danmark og Danmarkshistorien. Nogle af sorberne kaldes også vendere, og venderne har faktisk – i hvert fald, når kongens selv skulle sige det – hørt under den danske krone. Knud 6. brugte fra slutningen 1180’erne titlen ‘de venders konge’.

Der har været vendiske bosættelser på de danske øer. Det vidner vendiske/sorbiske stednavne på Lolland og Falster med endelserne ‘itze’ og ‘itse’ om, for eksempel Corselitze og Kramnitse.

Vores forfædre har været i krig mod venderne. Krigen mod venderne sluttede med Valdemar den Stores erobring af Rügen i 1169, hvorefter venderne blev underlagt dansk herredømme. Fra 1225 blev de underlagt tysk herredømme, og i dag er de altså som sorbere et af de fire anerkendte mindretal i Tyskland.

Men de er unægtelig trængt noget tilbage, eftersom de fra at have spillet en rolle i Østersøen nu er helt ude af Mecklenburg-Vorpommern og har hjemme i Brandenburg og Sachsen. 🇩🇪

Franciska Clausen, Bingers Kunsthall 1932

Sønderjyske Franciska Clausen brød grænser i sit liv og sin kunst

Af Malene Fenger-Grøndahl

Franciska Clausen blev født i Aabenraa, da byen var tysk, og døde samme sted, da den var blevet dansk. I mellemtiden gjorde hun karriere som grænsebrydende, internationalt orienteret avantgardekunstner og portrætmaler. Nu er hun for alvor ved at blive skrevet ind i kunsthistorien i sin fulde bredde og dybde

Siger man Jorn, kan de fleste sige Asger, og siger man Lundstrøm, vil man sige Vilhelm. Siger man Clausen, vil færre nok automatisk sige Franciska. Men det er der ved at blive ændret på, og det er fuldt fortjent og helt på sin plads, mener kunsthistoriker Inge Lise Mogensen Bech.

“Franciska Clausen var en af Danmarks vigtigste kvindelige kunstnere, og det er på tide, at hun bliver skrevet ind i kunsthistorien og i almindelige menneskers bevidsthed

som en af Danmarks vigtigste kvindelige kunstnere, og som en kunstner, der både var avantgardist, surrealist, designer og portrætmaler,” siger Inge Lise Mogensen Bech.

“Det er nok ofte svært for kunsthistorien at rumme personer og kunstnere, som ikke kan sættes i boks, eller som der ikke kan fortælles en entydig historie om. Franciska Clausen var meget sammensat som kunstner,” tilføjer hun.

Inge Lise Mogensen Bech er forfatter til den første monografi om Franciska Clausen ➡➡

(1899-1986) i mere end 35 år, der udkom i oktober i forbindelse med, at en stor udstilling med kunstnerens værker åbnede på kunstmuseet Aros i Aarhus. Udstillingen, der løber frem til udgangen af februar, viser mere end 190 værker af Franciska Clausen og er dermed den største udstilling af hendes værker hidtil. Mange af værkerne er hentet fra kunstmuseet Brundlund Slot i Aabenraa, fordi hun ved sin død efterlod omkring 2500 malerier til en fond, som har lånt dem til Brundlund Slot.

Købmandsdatter rejste sydpå

Franciska Clausen blev født i Aabenraa som datter af en rig købmand, der var optaget

af billedkunst og selv havde forsøgt sig som maler i det små, og en mor, der var optaget af litteratur. Som 17-årig i 1916 fik hun overtalt sine forældre til at finansiere en rejse til Weimar i Tyskland, hvor hun blev optaget på Grossherzogliche Kunstschule, det senere Bauhaus. Herefter tog hun tilbage til Aabenraa og så til München 1918-19 for at studere på ekspresionisten Hans Hofmanns private kunstskele.

Efter Genforeningen i 1920 tog hun tilbage til Aabenraa og derfra til København for at studere på Kunstakademiet. Herefter vendte hun igen tilbage til Tyskland, til det buldrende Berlin, hvor hun kontaktede den ungarske maler og billedhugger

Franciska Clausen på Aros

Til den 26. februar kan man se udstillingen 'Franciska Clausen – hele billedet' på kunstmuseet Aros i Aarhus. Kunstmuseet skriver i sin omtale, at hun beskrev sig selv som et 'øjemennneske', der insisterede på at male ud fra forskellige teorier og genrer. Aros skriver yderligere: Hun placerede sig centralt blandt 20'ernes og 30'ernes toneangivende avantgarde-kunstnere; heriblandt László Moholy-Nagy, Alexander Archipenko og særligt Fernand Léger, som hun sideløbende med deres arbejdsfællesskab havde et kærlighedsforhold til.

Udstillingen arbejder med syv temaer: Avantgardisten, portrætmaleren, modernisten, maskinæstetiker, surrealist, designeren og plakat-kunstneren Franciska Clausen. De forskellige temaer fremhæver, at der ikke kun fandtes én Franciska Clausen, men mange versioner af den samme kunstnersjæl, der lod sig udfolde samtidigt gennem hendes kunst.

Foto: Ole på lærred, 64 x 89 cm. Fonden Franciska Clausens Samlinger, deponeret på Kunstmuseet Brundlund Slot Foto: Kenneth Sjønegaard

László Moholy-Nagy, som hun studerede hos i tre måneder. I foråret 1924 rejste hun til Paris, hvor hun fandt ind i de avantgardistiske kunstnerkredse og blev elev hos Fernand Léger. I 1929-30 var hun medlem af kunstnergruppen Cercle et Carré sammen med bl.a. Piet Mondrian samt Robert og Sonia Delaunay.

“Franciska Clausen placerer sig helt bevidst i de mest avantgardistiske kredse og arbejder med at lave abstrakt og kon-

struktivistisk kunst med enkle geometriske figurer. Men hun laver også billeder, som trækker på principper fra bevægelsen Neue Sachlichkeit, som dominerede i Tyskland i 1920'erne. Det var en bevægelse, som var præget af nøgternhed. Man malede mennesker fra alle samfundslag uden at gøre noget forsøg på at forskønne dem,” fortæller Inge Lise Mogensen Bech.

Den udvikling, som prægede især Berlin i 1920'erne, med en ny og mere fri kvinderol-

le, grænsebrydende fester, hvor kønsroller og seksualitet blev sat fri, ny teknologi og samtidig tårnhøj inflation, nåede Franciska Clausen formodentlig at få en vis fornemmelse af, inden hun rejste til Paris, og det var karakteristisk for hende, at hun tog de indsigter og erfaringer, hun fik i de forskellige lande og miljøer, med sig videre i livet uden at give slip på dem.

“Hun blev ved med at arbejde avantgardistisk, også efter at hun vendte hjem til ➡

Fisken, 1926.

*Model på blå klæde,
udateret.*

Foto: Olie på lærred, 96,5 x 62,5 cm. Fonden Franciska Clausens Samlinger, deponeret på Kunstmuseet Brøndlund Slot Foto: Kenneth Stjernegaard

Danmark, hvor der ikke var samme interesse og forståelse for den avantgardistiske kunst. Hun kunne ikke afsætte ret meget af den slags kunst og måtte derfor også lave plakatkunst og især portrætter,” siger Inge Lise Mogensen Bech.

Krak, krise og krig

Efter Wall Street-krakket i 1929 og den globale økonomiske krise, der fulgte, måtte Franciska Clausen vende hjem til Aabenraa, hvor hendes familie var kommet i store økonomiske vanskeligheder. Da hendes mor

blev enke, valgte hun at blive boende i den store købmandsvilla i Aabenraa, hvor hun dels kunne hjælpe sin mor, dels kunne få logi og plads til sit kunstneriske virke.

Franciska Clausen beskrev selv, at hun tidligt fravalgte 'Kinder, Kirche und Küche' for at kunne fastholde sin frihed til at virke som kunstner, og det valg blev ifølge Inge Lise Mogensen Bech afgørende for hendes karriere.

De storpolitiske begivenheder kom dog til at sætte visse grænser for hendes udfoldelse.

Da Hitler kom til magten i Tyskland, blev de nye og grænsebrydende kunstformer lagt for had og af nazisterne udpeget som dekadente og skadelige. Derfor flygtede mange af de kunstnere, som Franciska Clausen var blevet påvirket af og havde arbejdet sammen med, ud af landet. Grænser over hele Europa blev lukket, og det internationale miljø, som Franciska Clausen havde været en del af, forsvandt mere eller mindre.

"Kunstnerne blev spredt for alle vinde, og også det publikum, som havde været åben for avantgardekunsten, flygtede for manges vedkommende eller havde ikke længere økonomi til at investere i ny kunst," fortæller Inge Lise Mogensen Bech.

Inspiration for Paul Gernes

Mange af kunstnerne kom til USA, hvor avantgardekunsten fik en opblomstring. Franciska Clausen tog i stedet erfaringerne med sig til Danmark, hvor der dog ikke var samme åbenhed for dem, fortæller Inge Lise Mogensen Bech.

"I Danmark har vi især været optaget af Cobra-kunstnerne, især Asger Jorn, som også var elev hos Fernand Léger, men valgte en anden vej. Franciska Clausen bliver ved at arbejde med det abstrakt-konstruktivistiske formsprog, hun var blevet optaget af i Berlin og især Paris, og man kan sige, at hun har været en meget ren ambassadør for det, der var interessant hos Léger i 1920'erne," siger hun.

Selv om Franciska Clausen indtil videre ikke har været lige så kendt i den brede befolkning som fx Asger Jorn, tror Inge Lise Mogensen Bech på, at det vil ændre sig nu – med udstillingen på Aros og hendes egen bog om kunstneren.

"Hun bliver inspirationskilde for kon-

struktivistiske kunstnere som blandt andre Paul Gernes, og allerede i 1965 beskrev Jens Jørgen Thorsen hende som en af de vigtigste danske avantgardister. Den forståelse af hende tror jeg bliver alment anerkendt nu."

Udstillingen 'Franciska Clausen – hele billedet' er åben frem til 26. februar.

Inge Lise Mogensen Bechs bog 'Franciska Clausen' er udkommet hos Strandberg Publishing.

Agnete Braad har skrevet en roman om Franciska Clausen, 'Franciska' (Politikens Forlag).

Neue Sachlichkeit

Franciska Clausen lavede også billeder, som trak på principper fra bevægelsen Neue Sachlichkeit, som dominerede i Tyskland i 1920'erne. I Grænsen nummer 6 fra 2022 beskrives Neue Sachlichkeit udstillingen, som er på kunstmuseet Louisiana i Humlebæk med ordene:

Udstillingen beskriver en blomstrende periode i tysk kultur, en periode som begyndte med afslutningen på første verdenskrig, og visnede bort i et splitsekund, da Hitler kom til magten i 1933.

Det var en periode, der begyndte med Genforeningen, og som beskrev det Tyskland, det danske mindretal i Sydslesvig blev en del af, da den nuværende landegrænse blev trukket i 1920.

Sport i grænselandet

Magasinet Grænsen har fokus på idrætslivet i grænselandet. Denne gang på sportsgrenen faustball, som er opstået i Tyskland, uden at nogen rigtig kan sige hvordan.

Den hemmelige publikumssport

Af Poul Struve Nielsen
Fotos: Lars Salomonsen

Det tyske mindretal i Sønderjylland dyrker en særdeles publikumsvenlig tilskuersport, som få i Danmark kender til. Rapport fra U19-EM i Kruså

Det er som at være til en stor håndboldkamp, når lyset slukkes, og der stiger røg op fra spillerindgangen til opvisningsbanen. Tonerne fra Metallicas 'Enter Sandman' fylder hallen. Så kommer spillerne på banen. Det er en indledende kamp mellem Tyskland og Østrig.

Men det er ikke håndbold. Det er faustball, og vi er ikke i en af de store arenaer i Flensborg, Esbjerg eller Aalborg.

"Mojn Europa. Fistball Euro 2023, European Championship Indoor, Grænsehallerne Kruså/Krusau – Denmark", står der på forsiden af programmet. Fistball, eller faustball på tysk, er en lille sportsgren i Danmark, men stor nok til, at der er hold fra Italien, Schweiz, Tyskland, Østrig og Danmark med til EM.

Og det kan egentligt undre, hvorfor det står på engelsk i programmet. Alle deltagere er tysktalende. De danske spillere er alle fra Sønderjylland, og bortset fra dem på de

tyske og østrigske landshold har de fleste spillere tilknytning til de tyske mindretal i deres hjemland.

Alle de italienske spillere er således fra Sydtyrol og en del af det tyske mindretal dér, mens det danske hold både hedder Team Danmark og Team Nordschleswig.

Der er en ægte international stemning i hallen, og de danske ungdomslandshold mærker særligt opbakningen. Der viftes med Dannebrog, når de vinder et point, og der spilles nationalmelodier før kampene på finaldagen.

Sammenligningen med en håndboldkamp gjaldt kun stemningen til mesterskabet. Som sport minder faustball mest om volleyball.

I den indledende kamp mellem Tyskland og Østrig er det Østrig, der dominerer fra start.

"Jeg har aldrig set tyskerne få tæsk sådan før", siger Thore Naujeck, som er dansk landsholdsspiller på herrelandsholdet og formand for komiteen, der organiserer EM-turneringen i Kruså. ➡

“Tyskland er det dominerende hold, men Østrig har også en virkelig god spiller, nummer syv, deres anfører, Einsiedler,” fortæller han.

Internationale turneringer

Højdepunktet for de danske faustball-spillere er de internationale turneringer. Turneringskampene spilles på den anden side af grænsen, der er ingen dansk faustball-turnering, men det bedste danske herrehold, som er lig med landsholdet, spiller i 2. Bundesliga.

En eksotisk tilføjelse kan være, at til VM kommer der også hold fra Argentina, Chile, Brasilien, Indien og Pakistan.

“De sydamerikanske spillere har ofte tyske navne. Chile har for eksempel en spiller, der hedder Alvaro Mödinger”, fortæller Thore Naujeck.

Med så få udøvere, som der er i Danmark, ved de danske spillere godt, at de andre skal dumme sig gevaldigt, hvis Danmark skal ende i finalen. En semifinalaplads vil være et godt resultat, og det er lige netop, hvad de danske U19-kvinder spiller sig frem til. Kampen om bronze taber de, men fjerdepladsen er et flot resultat. Herrerne må tage til takke med at se tilbage på at have vundet et par sæt i nogle tætte opgør. En sejr blev det ikke til.

“Det er lidt specielt at spille faustball, fordi der ikke er mange, som spiller det. Jeg kender det, fordi mine forældre også spillede det. Min far var på landsholdet”, fortæller 16-årige Emilie Nielsen.

Hun har spillet faustball i tre år. Tidligere har hun gået til gymnastik. Men der er den fordel ved at dyrke en lille idrætsgren, at der ikke er så langt til landsholdet.

“Jeg tog fem veninder med. De spiller endnu, og vi er alle fem med på landsholdet”, fortæller hun.

Emilie har også været til EM i Stuttgart. Det var en stor oplevelse. Men EM på hjemmebane overtrumfer den oplevelse.

“Der er en virkelig fed stemning. Især med lyset og musikken. Og det at jeg kender det publikum, der er her.”

Emilie Nielsen har også spillet turneringer i Tyskland, men den aktivitet ligger stille for de danske U19-kvinder. Der er for mange af spillerne, som er på efterskole i år.

Hun ser ikke selv den store sammenhæng mellem det at spille faustball og at være tysksindet. Måske fordi det tyske ikke fylder det helt store i hverdagen ellers.

“Min farfar og farmor er fra det tyske ➡➡

Vil fremme faustball i Danmark

Faustball har en årtier lang tradition i Sønderjylland. Denne tradition blev især dyrket af det tyske mindretal i Sønderjylland.

Traditionen blev genoplivet i 2016 af Deutscher Jugendverband für Nordschleswig og Bund Deutscher Nordschleswiger.

Siden da er der sket meget i Nordslesvig: På klubniveau deltager junior- og seniorhold i forskellige DF-BL-ligaer som Team Nordschleswig.

Som det danske landshold deltager mænd, kvinder og juniorer i VM og EM som Team Denmark Faustball.

En opskrift på succes for denne spændende udvikling er arbejdet med unge, som blandt andet fremmes i samarbejde med de tyske skoler og idrætsklubber i Sønderjylland. Eksempelvis afholdes danske børn/ungdomsmesterskaber på klub- og skoleniveau. Målet er yderligere at fremme faustball i Sønderjylland og i det øvrige Danmark.

Vi snakker jo sønderjysk, men de fleste af os er den del af det tyske mindretal, siger 19-årige Lasse Søndergaard fra de danske U19 herrer.

Vi kalder det 'eine Identitätssport'. Faustball er vigtigt for vores identitet som tysk mindretal, siger Thore Naujeck fra Deutscher Jugendverband für Nordschleswig (DJN).

mindretal, mens min mor er dansk. Men vi er alle sammen sønderjyder", siger hun.

"Ein Identitätssport"

19-årige Lasse Søndergaard, som spiller på herrernes U19-hold, er fra en tysksindet mindretalsfamilie.

"Vi snakker jo sønderjysk, men de fleste af os er den del af det tyske mindretal", siger han.

Han har spillet faustball knapt to år, og han har også spillet fodbold og håndbold.

Thore Naujeck fortæller, at de cirka 30.000 faustball-spillere i Tyskland ofte kommer fra mindre byer.

"Det har typisk været en skoleinspektør, der er interesseret i spillet og har introduceret det. De har gode hold i byer som Ahlhorn, Brettorf og Kellinghusen."

Faustball som sport har en identitetsmæssig betydning for det tyske mindretal i Sønderjylland.

Sådan er spillet

Som sport minder faustball mest om volleyball. Men der spilles med en meget tungere bold, som er glat som en fodbold. Og spiller må ikke bruge håndfladerne eller begge hænder. Faust er tysk for næve, og bolden skal slås med næverne. Der er fem spillere på hvert hold, og hver spiller må kun have en boldberøring, for hver gang bolden er på deres side af nettet. Bolden må gerne røre jorden. Der er ikke et net som i volleyball, men en snor, og hverken spillere eller bold må røre nettet, som bolden skal spilles over. Bolden må spilles tre gange, før den slås over nettet. Der spilles to til tre sæt. I hvert sæt spilles til 11.

Jeg tog fem veninder med. De spiller endnu, og vi er alle fem med på landsholdet, fortæller 16-årige Emilie Nielsen fra de danske U19 damer.

"Vi kalder det 'ein Identitätssport'. Faustball er vigtigt for vores identitet som tysk mindretal", siger Thore Naujeck.

Der er også flere spillere, som ikke deler den tyske identitet på holdene. Men for medlemmerne af det tyske mindretal er det noget særligt at dyrke en sport, der er organiseret i regi af 'Team Nordschleswig – Æ Mannschaft', som hører under Bund Deutscher Nordschleswigers (BDN) og Deutscher Jugendverband für Nordschleswigs (DJN) paraply.

50.000 udøvere

I Danmark dyrker op mod 150 mennesker faustball, på verdensplan har sporten cirka 50.000 udøvere, de 30.000 af dem i Tyskland. Der er også mange udøvere i Schweiz og Østrig. I Østrig er sporten anerkendt som en professionel sport, men det er ikke en idrætsgren, som der er så mange penge i, at man kan leve af det. Og det er alt sammen cirka-tal. Der findes ingen præcis opgørelse.

“Som leder fra DJN er det afgørende at give noget til de unge, de kan gå op i. Det kan være svært at samle et helt fodboldhold i et lille mindretal”, siger Thore Naujeck.

DJN har fodboldhold, håndboldhold og altså faustball-holdene.

“Det er ikke ved så mange andre lejligheder, at vi vifter med Dannebrog. Men vi er det danske landshold, og det er vi stolte af. Jeg tager det ud af både den danske og den tyske kultur, jeg kan bruge, og det danner min identitet”, uddyber Thore Naujeck.

Så for det tyske mindretal er det at spille faustball klart en identitetsmarkør. Men da sønderjyder ikke længere gør så meget ud af, hvem der er dansk, og hvem der er tysk, så er der også danskere, som kommer med deres kammerater til faustball og vælger den idrætsgren.

“Vi tager alle dem, vi kan få med. Det var en af de andre spillere, der trak mig med til faustball for nogle år siden. Jeg har spillet håndbold i Tinglev og Aabenraa. Det gavner mig i faustball, for det er en fordel, at du kan omgås med en bold, og at du har timingen og kan tilpasse dine løb. Og det er godt at have en vis grundform. Jeg har også spillet lidt fodbold, men kun fordi holdet havde brug for nogle ekstra spillere”, fortæller Lasse Søndergaard.

Fordi det er sjovt

Han tilføjer, at det er sjovere at være til EM og VM end at være til et håndboldstævne på Fyn. Italienerne er i hvert fald kommet lidt væk hjemmefra denne gang. De taler tysk

indbyrdes mellem kampene i Græensehalerne.

17-årige Philip Spornberger fra det italienske U19-herrelandshold er fra Bozen i Sydtyrol. Det er den største by i regionen, og han har spillet faustball i 7-8 år. Han har også gået til fodbold, men valgte faustball, fordi han synes, det er sjovere, og hans brødre spiller det også.

“Nu er det også rigtig godt, at det giver mig mulighed for at spille internationalt. Jeg har ikke tænkt så meget over, at de fleste af os hører til det tyske mindretal. Der er også italiensktalende på holdet. Men jeg er med for sammenholdets skyld og for at blive bedre til min sport og deltage i konkurrencer”, fortæller han.

Alt i alt har det været en stor succes for det tyske mindretal i Sønderjylland at arrangere U19-EM. Der er en god stemning, ros fra alle sider og en masse spændende kampe, f.eks. kampen mellem herrerne fra Tyskland og Østrig i den indledende runde. Den endte med en tysk sejr, da den østrigske stjerne Einsiedler med kampens sidste boldberøring gav en ufrivillig demonstration på, hvor teknisk krævende den taktiske og tempofyldte idræt er. Da han satsede på en serv, ramte han bolden lidt skævt og hamrede den hårdt ind i væggen bag det tyske hold i stedet for at banke den i halgulvet tæt på baglinjen.

Tyskland endte med at gå hele vejen og blive U19-europamestre for både damer og herrer. 🇩🇪

Det er også rigtig godt, at det giver mig mulighed for at spille internationalt, siger 17-årige Philip Spornberger fra det italienske U19-herrelandshold og det tyske mindretal i Sydtyrol.

Da topnazisterne tog rottelinjen til Flensborg

ANMELDELSE Hans Christian Davidsen beskriver i sin ny bog 'Nazisternes sidste tilflugt', hvordan det lykkedes adskillige tidligere nazister at blive sluset ind i det almindelige tyske samfund igen, mens jerntæppet sænkede sig over Europa, og Den Kolde Krig var en realitet

Af Poul Struve Nielsen

Under læsning af Hans Christian Davidsens bog 'Forelsket i Flensborg' mærker man tydeligt, at han er drevet af kærlighed til byen og det danske, der præger den. Nu har han fået udgivet bogen 'Nazisternes sidste tilflugt. Maj 1945 – mellem ofre og gerningsmænd'. Den handler om de nazister, der omkring slutningen af Anden Verdenskrig og i årene derefter søgte tilflugt i Flensborg. Her mærker man tydeligt, at Davidsen er drevet af indignation over nazisternes voldsomme forbrydelser mod menneskehed og den straffrihed, der herskede i årene efter krigen.

Han skriver, at kontrasten ikke er til at overse:

“De ansvarlige, de store forbrydere, der havde været med til at gasse millioner af jøder og sinti-romaer i tilintetgørelseslejrene østpå og havde deltaget i krigsforbrydelser blev af deres overordnede hjulpet mod flugten. Auschwitz-kommandanten Rudolf Höss og SS-lederen Heinrich Himmler gemte sig i små landsbyer lige uden for Flensborgs bygrænse. Samtidig blev unge tyske mænd henrettet, fordi de ikke ville være med i deres meningsløse krig længere. De ville hjem til deres kærester og familier og leve et civilt liv. Det nåede de ikke.”

Forfatteren nævner også Hitlers justitsminister Franz Schlegelberger, der blev idømt livsvarigt fængsel ved Nürnbergdomstolen. Men han blev prøveløsladt allerede i 1951 og kunne bosætte sig i det fine kvarter i Westliche Höhe i Flensborg, hvor mange nazister holdt til. Fra 1962 blev han endda belønnet med en månedlig pension på 2984 D-mark. En faglært arbejder tjente i gennemsnit 400 D-mark om måneden på det tidspunkt.

Hans Christian Davidsen skriver i forordet, at metoden bag bogen er journalistisk og ikke faghistorisk. Mange andre, både journalister og historikere, har belyst Flensborg som nazisternes sidste hovedkvarter og tilflugtssted. Bogen er en beretning, der

Foto: Lars Salomonsen

bygger på en stor mængde kendt materiale. Kilderne er både journalistiske og historiske, og desuden indgår forfatterens beskrivelse af sit eget arbejde som journalist i fortællingen.

Han refererer fra bøger, artikler og diverse medier samt fra foredrag, han har været til, og interviews, han har lavet. Alt i alt er det et grundigt materiale, der ligger til grund for denne fortælling om nazisternes sidste tilflugt.

Men netop den journalistiske fortælleform tilsat lidt sund indignation gør det berettiget at tage historien op igen. Der er fortsat stor interesse for afslutningen på Anden Verdenskrig, og som forfatteren skriver, så er det et tydeligt bevis for det, at de få sider om emnet i bogen 'Forelsket i Flensborg' har fået mange til at henvende sig til ham. De fleste læsere vil få nye og spændende indsigter.

Rottelinjer

Flensborg var omkring slutningen på krigen endestation på en af de såkaldte 'rottelinjer', som nazisterne tog på flugt fra ansvaret for deres forbrydelser. De sydlige flugtruter førte over Italien og det fascistiske diktatur i Spanien til Sydamerika, primært til Argentina, som gav husly til

mange nazister. 'Rattenlinie Nord' førte til Flensborg.

Nazisternes sidste tilflugt handler om, hvad forfatteren beskriver som et grotesk teater i det østlige Flensborg, hvor storadmiral Dönitz regerede videre med en stor administration af militærfolk og embedsmænd frem til den 23. maj 1945, efter at Tyskland havde kapitulert betingelsesløst den 8. maj. Og som bekendt havde de tyske tropper i Holland, Danmark og Nordtyskland, herunder altså i Flensborg, overgivet sig på Danmarks befrielsesaften, den 4. maj.

Men på et areal på 14 kvadratkilometer lige syd for den danske grænse – og altså i et område med et stort dansk mindretal – som blev kaldt 'Sonderbereich Mürwik', fortsatte Det Tredje Rige med at eksistere med briterne stiltiende accept. Hovedkvarteret lå midt i Flensborg. På politistationen blev der udstedt falske identitetspapirer til højtstående nazistiske krigsforbrydere, alt imens det væltede ind med tyske flygtninge fra de områder, de sovjetiske tropper havde taget kontrol med mod øst. Både med skib og tog var udsultede kz-fanger fragtet til Flensborg.

Beskrivelsen af skrigene fra kz-fangerne i det endeløst lange tog på jernbanesporet mellem jernbanestationen og skibsværftet, er hjerteskrækkende, ligesom beskrivelsen

Hans Christian Davidsen er som forfatter ægte indigneret over nazisternes forbrydelser og den straffrihed, der gjaldt mange, som gik under radereren i Flensborg.

af, hvordan fanger blev fragtet til søs under uhumske forhold. Nogle blev gravet ned i sandet på stranden i Fahrensodde og siden flyttet til en værdig begravelse på kirkegården Friedenshügel.

Der er nogle personlige beretninger, som selvfølgelig er udvalgt af forfatteren, fordi de er særligt gode historier, og det er de. Hans Christian Davidsen har også for øje, at

dansk mindretal. Danskere, som har kæmpet hårdt for at værne om den danske kultur og danske værdier, har måttet finde en vej i et lokalsamfund, hvor mange tyskere med blod på hænderne er gået under radaren og har dækket over hinanden.

Men forfatteren er sig også den danske målgruppe bevidst, når han fremhæver, at dramatiske episoder har fundet sted nær grænsebutikkerne Calle og Fleggaard og indkøbscentret Scandinavia Park.

Ligesom danskerne under krigen via radioens kortbølgesignal hørte frihedens stemme med ordene 'Her er London', så kunne briterne høre fjendens nazistiske propaganda. William Joyce hed landsforræderen, hvis stemme blev kendt for ordene 'Germany Calling'. Han blev også kaldt Lord Haw-Haw, og han havde mange millioner lyttere, fordi han også bragte nyheder om britiske krigsfanger. Programmerne var briternes mulighed for at høre livstegn fra deres landsmænd i fangenskab.

Jødiske flygtninge fanger topnazister

Lord Haw-Haw blev taget til fange 200 meter fra grænsebutikken Calle, og en af de største forbrydere mod menneskeheden gemte sig i en landsby få hundrede meter fra indkøbscentret Scandinavian Park. Det var Rudolf Höss, der var en af op til 3.000 tyske nazister, som i foråret og forsommeren 1945 gik under jorden i Flensborg. Den lokale politichef fra nazitiden, Hans Hinsch, udstedte nye identitetspapirer til flere af de store forbrydere. Höss blev arresteret på den gård i Gottrubel lidt udenfor Flensborg, hvor han skjulte sig.

Netop de to personlige beretninger i Hans Christian Davidsens bog rummer den særlige detalje, at topnazister blev taget til fange af tysk-jødiske flygtninge i britisk tjeneste. Rudolf Höss blev taget til fange af Hans Alexander, som var medlem af efterforskningsholdet, som efterforskede nazisternes krigsforbrydelser med base i kz-lejren Bergen-Belsen i Niedersachsen.

Den jødiske officers jagt på nazi-bødlen er beskrevet af Hans Alexanders grandnevø i bogen, hvor grandonklens er citeret for at beskrive sin vrede over synet af kz-fangerne i Bergen-Belsen med ordene:

“Lig løb omkring, og lig lå rundt omkring. Det var mennesker, der troede, de stadig var i live, men som i virkeligheden ikke var det.”

Nu lykkedes det ham altså at fange lejrkommandanten fra Auschwitz lidt uden for Flensborg. Den 2. april 1947 blev Höss dømt til døden i Warszawa. Den 16. april blev han

“

På forsiden af bogen ses den tidligere kommandant fra Auschwitz, Rudolf Höss. Han skønnes at være ansvarlig for drabet på mindst to millioner mennesker og blev arresteret på en gård lidt udenfor Flensborg, hvor han arbejdede som tjenestekarl og boede i et karlekammer

bogen er på dansk og skal kunne læses både af folk med et indgående kendskab til Flensborg og af danskere, der mere sporadisk lige kommer over grænsen eller mest kører forbi på deres vej sydpå.

Først og fremmest er det en vigtig dansk bog, fordi Flensborg er en by med et stort

hængt i Auschwitz, hvor han i sin fritid levede et overklasseliv som en omhyggelig og omsorgsfuld familiefar i kommandørboligen, mens han som kommandant var ansvarlig for rædsler og masseudryddelser af formentligt omkring 2,5 millioner mennesker.

Lord Haw-Haw havde søgt tilflugt og skjult sig under dækningsnavnet William Hansen i idylliske Kobbemølle tæt på den danske grænse og blev taget til fange af den britiske løjtnant Geoffrey Perry i skoven bag de danske grænsebutikker ved Kruså. Den britiske løjtnant genkendte stemmen, så snart Lord Haw-Haw åbnede munden, og dermed var flugten slut. Løjtnant Perry havde skiftet navn. Han hed oprindeligt Horst Pinchewer og var tysk jøde. Som teenager var han kommet med sine forældre til England.

Lord Haw-Haw blev dømt til døden for højforræderi og blev hængt i Wandsworth-fængslet i London den 3. januar 1943.

Hans Christian Davidsen fortæller også en vild historie om lægen, der under navnet 'Dr. Sawade' praktiserede i Flensborg og boede i et dejligt hus på Westliche Höhe i efterkrigsårene ligesom Hitlers justitsminister. Hans navn var i virkeligheden Werner Heyde, han var rigtig nok læge og leder af det initiativ, der stod for, hvad nazisterne kaldte medlidenhedsdrab, mens vi andre nok vil dele forfatterens beskrivelse af gerningerne som systematiske mord på 100.000 mentalt syge og udviklingshæmmede mennesker. Rigtig mange mennesker, især læger, jurister og politikere, kendte til hans oprindelige identitet. Han blev dog indhentet af fortiden og tog sit eget liv i en fængselscelle i 1964.

Henrettet i tysk tjeneste 10. maj

Hans Christian Davidsens indignation angår også de soldater i tysk tjeneste, som lagde våbnene efter at have hørt nyheden om, at de tyske tropper havde overgivet sig. Således blev tre matroser henrettet som desertører på et marinefartøj den 10. maj 1945, og deres lig blev sænket i Flensborg Fjord.

De tre matroser havde sammen med en fjerde forladt den tyske enhed i Svendborg den 6. maj, efter at Montgomery om aftenen den 4. maj havde meddelt, at de tyske tropper i Holland, Nordvesttyskland og Danmark havde overgivet sig.

Men de blev samlet op af nogle HIPO-folk (forkortelse for Hilfspolizei, det danske uniformerede korps, som var håndlangere for den nazistiske besættelsesmagt) og overgivet til den tyske kommandør i

Svendborg. De blev derefter tilbageholdt på skibet, indtil dødsdommen blev eksekveret, beordret af kaptajn Rudolf Petersen og med Adolf Holzweg som dommer.

Den 27. maj 1953 blev den tidligere dommer ved marinestaben Adolf Holzweg og tidligere kaptajn i den tyske marine Rudolf Petersen frikendt. Straffrihed igen.

En anden tysk soldat, som forlod det hele den 4. maj og gik hjem til familien, var Asmus Jepsen. Også han blev henrettet. Han har den tyske musiker Wold Biermann skrevet en sang om.

På bogens sidste sider rejser Hans Christian Davidsen en debat, om man har gjort nok for at markere majdagene i Flensborg. Undervejs i bogen har han flere gange fremhævet delstaten Slesvig-Holstens tidligere justits-, kultur- og europaminister, Anke Spoorendonk fra det danske mindretals parti, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW). Hun har arbejdet for, at ofre bliver husket, og hun var med til at afsløre det mindesmærke for desertørerne, der nu står i Rote Strasse i Flensborg.

Debatten søges rejst gennem interviews med den antifascistiske (og antinazistiske) aktivist Ludwig Hecker, leder af Danevirke Museum og tidligere pressetalsmand for SSW's landdagsgruppe Lars Erik Bethge, og byrådspolitiker Arne Rüstemeyer fra det borgerlige parti CDU.

Forfatteren konkluderer selv, at meget er blevet fortiet, fordi tidligere nazister, der havde været pænt højt placeret og havde taget rottelinjen til Flensborg, efter dannelsen af den vesttyske forbundsrepublik gled ind i det politiske liv og centraladministrationen i Slesvig-Holsten.

"Flere af dem tog springet ind i det nye Tyskland med afsæt fra Flensborg – og havde derefter ingen større interesse i at få fortiden i Flensborg afdækket eller markeret."

Den afdækning bidrager Hans Christian Davidsen til med sin bog, og han får også aktualiseret Flensborgs dystre fortid.

*Hans Christian Davidsen:
'Nazisternes sidste tilflugt. Maj 1945 – mellem ofre og gerningsmænd'.
Forlaget Hovedland.
Pris: 289,58 kroner.*

For 16. gang arrangerer Rødding Højskole grænselandskursus i samarbejde med Grænseforeningen

Grænselandskursus 2023

EUROPA I BEVÆGELSE

Nationalstat og mindretal under forandring

2.-8. september 2023

Kriserne kradser i Europa, som de ikke har gjort siden Anden Verdenskrig: Pandami, klimaforandringer, krig, økonomisk krise og energiproblemer. Hvordan imødegår vi bedst muligt disse kriser. Skal vi åbne os og finde løsninger i fællesskab eller lukke os og passe på vores eget?

Dette spørgsmål får en særlig relevans i det dansk-tyske grænseland, hvor man efterhånden har en lang tradition for at åbne sig mod hinanden og slå broer mindretal og flertalsbefolkninger imellem. Men hvordan kan vi overhovedet slå bro i en tid, hvor krigen igen raser, og nationalismen blomstrer mange steder i Europa?

Det er spørgsmål, vi tager op på grænselandskurset 2023.

Lørdag den 2. september

Kl. 15.00: Ankomst, indkvartering og kaffe.

Kl. 16.30: Velkomst og introduktion til ugen v/ Mads Rykind-Eriksen, forstander.

Kl. 19.30: "Europas udfordringer. Mellem sammenhold og splid" v/ Friis Arne Petersen, fhv. dansk ambassadør i Tyskland, USA og Kina samt fhv. direktør i Udenrigsministeriet.

Søndag den 3. september

Kl. 9.00: "Sat her i forvirringstiden". Morgensang v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 9.40: "Hvad brænder i den offentlige debat i Tyskland og blandt de danske i Sydslesvig?" v/ Jørgen Møllekær, chefredaktør ved Flensborg Avis.

Kl. 14.00: "Danske løsninger i Tyskland – grænselandsløsninger i Europa" v/ Martin Klatt, lektor ved European Center for Minority Issues (ECMI) i Flensborg.

Kl. 19.30: "Jeg er pæretysk – men også meget dansk". Koncert og personlige fortællinger v/ Jule Sösemann, sanger og sangskriver, student fra Duborg-Skolen.

Mandag den 4. september

Heldagstur til Kiel og Flensborg med besøg i den slesvig-holstenske landdag og debat om danskhed på Flensborghus

I landdagen møder vi landdagsmedlemmerne for SSW, Sybilla Lena Nitsch og Christian Dirschauer, der viser rundt, fortæller om landdagens historie og gør status over mindretalspolitikken i Slesvig-Holsten og det dansk-tyske samarbejde. Efter frokosten kører vi fra Kiel til Flensborg til debat på Flensborghus med repræsentanter fra

mindretallet: "Hvordan kan danskheden i Sydslesvig overleve under tysk indflydelse?"

Kl. 19.30-21.00: "Sønderjyske sange og sange om Sønderjylland" v/ Mads Rykind-Eriksen. Mange sange i Højskolesangbogen handler om Sønderjylland og landsdelens dramatiske og fascinerende historie men også om dens natur og mennesker. Vi synger sangene, hvoraf nogle er på klingende sønderjysk.

Tirsdag den 5. september

Kl. 9.00: "Verdens skabelse ifølge den nordiske mytologi". Morgensang v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 9.40: "Hvor dansk er det danske mindretal?" v/ Jørgen Kühl, mindretalsforsker og honorarprofessor ved Europa Universitæt Flensborg.

Kl. 14.00: "Dansk sprog over sø og Sønderjylland" v/ Michael Ejstrup, sprogforsker i danske dialekter og især sønderjysk.

Kl. 19.30: "Sønderjysk på film". Vi ser filmen "Resten af livet" (2022) i Rødding Bio.

Onsdag den 6. september

Heldagstur til Tønder, marsken og det vestlige Sydslesvig – vi møder både det tyske og det danske mindretal

I Tønder skal vi på byvandring. Vi skal høre om byens grænseoverskridende samarbejde, og hvad det har betydet, at Jørgen Popp Petersen fra det tyske mindretalsparti Slesvigsk Parti er blevet borgmester. Vi kører videre til Læk Danske Skole i Sydslesvig, hvor vi hører om, hvad det betyder, at de fleste elever på mindretallets skoler kommer fra det tyske flertalssamfund.

Videre til Højer Sluse og Ballum med aftensmad og sangtime i Ballum Multihus.

Torsdag den 7. september

Kl. 9.00: "Se, nu stiger solen". Morgensang i Rødding Frimenighedskirke, hvor vi ser kirken og hører den gribende historie om præsteparret, der mistede to sønner under Første Verdenskrig v/ Mette Geil, frimenighedspræst.

Kl. 9.40: "Sydslesvig – der har jeg rod, derfra min verden går" v/ Mirco Reimer-Elster, kommentator af tysk politik på TV2. Født og opvokset i Sydslesvig.

Kl. 14.00: "Europa og mindretal i bevægelse – er kontinentets udfordringer også grænselands?" v/ Lukas A. Lausen, tidligere særlig rådgiver for udenrigsminister Jeppe Kofod. Født og opvokset i Sydslesvig.

Kl. 16.30: "Sang under kirketag". Eftermiddagsklange i Rødding Frimenighedskirke v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 19.00: Festmiddag med sang.

Fredag den 8. september

Kl. 9.00: "Gå da frit enhver til sit". Morgensang og afrunding v/ Mads Rykind-Eriksen. Derefter afrejse.

Praktisk

Kurset koster 5.850 kr. på dobbeltværelse uden bad (tillæg 1.200 kr. for enkeltværelse). 6.450 kr. på dobbeltværelse med bad. Prisen inkluderer fuld pension og udflugter ifølge program. Yderligere oplysninger og udførligt program samt tilmelding på skolens hjemmeside www.rhskole.dk

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

RØDDING HØJSKOLE

Et lysende eksempel

Af Hanne Sundin
Direktør for
Grænseforeningen

Ikke meget markerer nytåret, som når Hendes Majestæt Dronningen taler til sit folk foran skærmen – mange med forventningen om en god aften og forinden forventning om formanende eller opløftende ord fra majestæten.

Også ved årsskiftet 2022-2023 var der gode ord at læne sig op ad. I relation til krigen i Ukraine fremhævede dronningen bl.a. det dansk-tyske grænseland og hvordan området og forsoningen der er et lysende eksempel på, at forskellige sprog, kulturer og traditioner kan leve side om side, hvis vi gør en indsats.

Det kan man tænke videre over, også når fyrværkeriet er døet ud.

“
Jeg ser frem mod de kommende måneder og et nyt år

Det gør vi i Grænseforeningen. Og det er vores omverden interesseret i. Første dag i det nye år gav formanden for Grænseforeningen således interview med opbakning til dronningens budskab.

Dronningens ord, som vi blev bedt om at kommentere, er et godt tegn for 2023.

Grænseforeningens budskaber om et velfungerende grænseland og en anerkende tilgang til mindretal på begge sider af grænsen er nutidige og relevante.

Derfor er det også med opløftet sind, at jeg skriver til dette første magasin i 2023. Jeg tænker tilbage på nytårsaften, samtidig med at jeg ser frem mod de kommende måneder og et nyt år, hvor Grænseforeningen skal gå nye veje.

2022 var året, hvor Grænseforeningens strategi udløb efter fejringen af jubilæet i 2020. Og derfor blev det annonceret på Sendemandsmødet i 2022, at den kommende tid skulle bruges på at tegne en ny vej for foreningen, nationalt såvel som lokalt.

Jeg bliver løbende spurgt, hvordan det går med det. Svaret er, at vi stadig er på vej. Vi er i gang med en fælles proces, hvor alle lokalforeninger høres, ligesom bestyrelsen i landsorganisationen og sekretariatet er i arbejdstøjet.

Forankring, fællesskab og demokrati tager tid. Det første lever vi for, så det andet lever vi med. Kun derved får vi en fælles strategi, der er hele foreningens.

En strategi med udgangspunkt i en åben danskhed. For hvis der er noget 2022 har vist os, så er det, at det at forholde sig til grænsekonflikter, grænseland, mindretal og forsoning stadig er relevant. Dronningen mindede os på årets sidste aften herom.

Jeg ser frem til at præsentere strategien på Sendemandsmødet i 2023 og til det fortsatte arbejde for Grænseforeningens mærkesager.

Med det skudsmål bringes hermed et sent, men ikke mindre velment, ønske om godt nytår til alle. 🍷

Rift om arrangementerne i Skanderborg

Tekst og foto: Poul Struve Nielsen

Gode foredrag og regelmæssige møder fastholder interessen for Grænseforeningen i lokalforeningen i Skanderborg. Der er altid venteliste på udflugterne, mange deltagere ved møderne og et stabilt medlemstal

Når man besøger Sys Jensen, som er næstformand i Grænseforeningen Skanderborg, så kommer man til et klassisk dansk landbohjem i de smukkeste omgivelser. Vi er på toppen af Jylland i Ejer Bjerger mellem Møllehøj, Yding Skovhøj og vigtigst Ejer Bavnehøj, som måske nok er faldet fra første- til tredjepladsen i dysten om at være Danmarks højeste, naturlige punkt. Men hvis man tager turen på toppen af tårnet, som er rejst for at markere Genforeningen, så kommer man ikke højere i Danmark.

Også formanden for lokalforeningen, Anna Margrethe Andersen, har parkeret på gårdspladsen. Ved bordet i den fine stue byder Sys Jensen på kaffe med den næsten undskyldende bemærkning:

“Det er jo ikke noget sønderjysk kagebord!”

Velsmagende østjysk æblekage og kringle med de sidste vaniljekranser fra julebagningen er nu heller ikke at foragte. Anna Margrethe Andersen er det sønderjyske islæt ved kagebordet. Hun er fra Tønder og flyttede nordpå for at studere. Siden arbejdede hun i mange år som offentlig anklager i Aarhus.

Sys Jensen kom ind i det frivillige arbejde i Grænseforeningen, da hun som byrådsmedlem for Venstre i Skanderborg deltog i lokalforeningens folkemøder på Ejer Bavnehøj.

“Vi har et godt samarbejde. Det betyder utrolig meget. Så er det ikke en sur pligt at komme til møderne. Så glæder man sig,” siger Sys Jensen.

Fast rytme for aktiviteter

Grænseforeningens lokalforening i Skanderborg holdt 120-års jubilæum i 2017. Den blev stiftet som Sønderjysk Forening i 1897.

“På et tidspunkt sagde vi, at hvis vi kunne holde den gående til 2017, var det fint. Men vi er stadig 112 medlemmer i 2023, og der er stor tilslutning til vores aktiviteter,” fortæller Anna Margrethe Andersen.

Der er masser af aktiviteter i lokalforeningen. På den nærliggende markør for Genforeningen og opbakningen til de danske syd for grænsen, Ejer Bavnehøj, holdes der i august aftensang. Det kommer der cirka 100 mennesker til. Siden 1984 har der været folkemøder, hvor talerne har talt næsten alle Danmarks siddende statsmi-

Fokus skal være på samspillet mellem mindretal og flertal, hvordan man lever som mindretal sammen med de andre, siger næstformand Sys Jensen og formand Anna Margrethe Andersen fra Grænseforeningens lokalforening i Skanderborg.

nistre, store kulturpersonligheder og haft dronningen som gæst.

“Vi gør meget ud af, at arrangementerne ligger på samme tid hvert år. Vi har en fast rytme for årets gang i Grænseforeningen. Og så har vi en meget sød og trofast medlemsskare, som altid er positiv”, siger Anna Margrethe Andersen.

For 10 år siden begyndte lokalforeningen at lave et nytårsarrangement med sønderjysk grønlangkål og hamburgerryg.

“Der kommer 50-60 mennesker hver gang. Et år var vi 70. Det er hovedsageligt medlemmer af foreningen, men nogle tager en nabo med. Det er ofte enlige, der kommer. De vil gerne ud at spise sammen med andre”, fortæller Sys Jensen.

Lokalforeningen i Skanderborg har altid generalforsamling i april.

“I den forbindelse er der også et foredrag. I år er det Jørgen Lorenzen, som er tidligere formand for foreningen og tidligere sognepræst i Skanderborg og sønderjyde!”, tilføjer hun.

Venteliste på udflugt

Hvert år den anden onsdag i juni er der udflugt. I år besøger lokalforeningsfolkene fra Skanderborg Frøslevlejren, Folkehjem i Aabenraa og Knivsbjerg.

“Det er en endagsudflugt, og vi gør det på en hverdag, fordi vi er mange pensionister, og i weekenderne vil de helst være sammen med familien. De sidste fem år har bussen været fyldt, og vi har haft venteliste. Det er ikke hver gang, vores arrangement handler om grænselandet. Det sker cirka hver anden gang. Nogle gange laver vi arrangementer sammen med andre foreninger. På udflugterne skifter vi fra år til år mellem at tage til Sønderjylland og til Sydslesvig, senest var vi på Angel, og vi besøgte Dannevirke”, siger Anna Margrethe Andersen.

Siegfried Matlok, som er tidligere chefredaktør på den tysksindede og tysksprogede avis i Danmark, ‘Der Nordschleswiger’, har besøgt lokalforeningen i Skanderborg som foredragsholder. I forbindelse med årets udflugt til Knivsbjerg, som er samlingspunkt for tysksindede sønderjyder, vil Anna Margrethe Andersen spørge, om han vil komme og fortælle om Knivsbjerg.

“Det var nok ikke sket for år tilbage, men meget har jo forandret sig. I dag kan vi også beskæftige os med det tyske. I årene efter krigen, da var det jo sådan, at de, der havde arbejdet for tyskerne, det sad jo på dem. Jeg er fra Tønder. Der vidste man nok, hvem der

var tyskere. Og dem legede man ikke med”, siger hun.

Sys Jensen fortæller, at der næsten efter hver udflugt kommer nogle og siger, at de gerne vil meldes ind i foreningen.

Desuden holdes der efterårsmøde i slutningen af september eller begyndelsen af oktober. Og den anden søndag i november er der et fællesarrangement med menighedsrådet. I år kommer kulturredaktør Hans Christian Davidsen fra Flensborg Avis og fortæller om flugten fra de tyske østprovinser i 1945. Sidste år var det Grænseforeningens formand, Peter Skov-Jakobsen. Året før var det Siegfried Matlok.

Kampen om ‘de unge’

Bestyrelsen i lokalforeningen i Skanderborg kunne godt tænke sig at få fat i en aldersgruppe, der lige er lidt yngre end de fleste aktive. Men selv om der udover menighedsrådet også er et fast samarbejde med Landbosenior i Skanderborg, så kan der kan ikke være tale om at ‘gå på rov’ i andre foreninger.

“Familierne har ikke tid, og de helt unge zapper mere rundt og har ikke lyst til den slags forpligtelser, så vores målgruppe er ‘de unge’, der lige er gået på pension. De helt unge ved ikke, hvad Grænseforeningen er, og de, der gør, siger: Det går jo fint dernede”, siger Anna Margrethe Andersen.

Men når hun tager de historiske briller på, giver arbejdet i Grænseforening så uendelig meget mening.

“Vi skal stadig passe på, historien ikke gentager sig. De gode relationer er der, fordi der er arbejdet med dem, og de skal plejes. Selv om vi ikke længere samler penge ind og arrangerer ophold for ferieborn, har vi stadig en vigtig opgave at løse. Fokus skal være på samspillet mellem mindretal og flertal, hvordan man lever som mindretal sammen med de andre”, siger hun.

I Skanderborg sætser man på at tiltrække nye medlemmer med gode foredragsholdere og ved at være lokale, for folk ønsker ikke at køre så langt.

“Og det går heller ikke helt skidt. Vi får nu næsten lige så mange nye medlemmer, som der falder fra”, siger Sys Jensen.

Der er desuden en venskabsforbindelse mellem lokalforeningen i Skanderborg og Sydslesvigsk Forening i Skovlund-Valsbøl.

Afslutningsvist falder der lige en anekdote fra et af folkemøderne på Ejer Bavnehøj:

“Et år, da vi havde ‘Opera fra grænsen’ til at optræde, styrtede det ned. De gik rundt i gallatøj og med paraplyer og sang,” mindes de to aktive drivkræfter i lokalforeningen.

DET SKER I LOKALFORENINGERNE

Med mindre andet er nævnt, er arrangementerne gratis og åbne for alle. Se flere arrangementer på www.graenseforeningen.dk.

SYDDANMARK

Esbjerg

20. april kl. 19.00. Restaurant Parken, Søvej 9, Esbjerg. Generalforsamling samt oplægget 'Ny strategi for Grænseforeningen' ved Grænseforeningens direktør, Hanne Sundin. Tilmelding til mshp@pc.dk eller 40 19 84 07. Pris: 50 kr.

Faaborg-Midtfyn

7. marts kl. 19.00. Faaborg Bibliotek, Herregårdscentret 17, Faaborg. Forfatteraften med Pernille Juhl, der vil fortælle om tilblivelsen af romanen 'Marens Vilje' fra 2017. Arrangeres i samarbejde med Faaborg-Midtfyn Bibliotekerne. Tilmelding og betaling sker på linket <https://gf-fm.nemtilmeld.dk/2/>. Pris: 50 kr. (ikke-medlemmer 75 kr.).

Fredericia-Middelfart

21. februar kl. 19.00. Fredericia Bibliotek, Prinsessegade 27, Fredericia. Foredraget 'På sporet af det tyske mindretal' ved Gwyn Nissen, chefredaktør ved Der Nordschleswiger, der er det tyske mindretals avis. Arrangeres i samarbejde med Fredericia Bibliotek.

27. marts kl. 19.30. Trinitatis Sognegård, Danmarksgade 61, Fredericia. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Efterfølgende kaffebord og fortælling om sydslesvigske ferieboern.

Haderslev

10. februar kl. 19.00. Hotel Norden, Storegade 55, Haderslev. Afstemningsfest med festtale ved Jens Andresen, fhv. formand for Grænseforeningen. Efterfølgende kaffebord og underholdning ved Øster Lindet Koret. Tilmelding senest fire hverdage før til enten 28 31 42 41 eller 21 46 45 07. Pris: 100 kr.

14. marts kl. 19.00. Hoptrup Efterskole, Hoptrup Hovedgade 11, Haderslev. Foredrag ved Christian Juhl (EL), medlem af Sydslesvigudvalget. Efterfølgende generalforsamling, kaffe og kage. Tilmelding senest fire hverdage før til enten 28 31 42 41 eller 21 46 45 07. Pris: 80 kr. (inkl. kaffe og kage).

Holsted-Brørup

23. februar kl. 14.00. Aktivitetshuset, Højmarksvej 20, Holsted. Foredraget 'Miraklet fra Stalins Gulag' ved Alex Thomsen. Arrangeres i samarbejde med Danske Seniorer i Glejbjerg og Aktivitetshuset. Tilmelding senest den 19. februar til 61 76 47 11 eller 20 22 82 25 eller 28 94 59 07. Pris: 60 kr. (inkl. kaffe og kage).

12. april kl. 19.00. Aktivitetshuset, Højmarksvej 20, Holsted. Foredrag ved Flemming Meyer, fhv. landdagsmedlem og SSW-formand. Efterfølgende generalforsamling og kaffe.

Kolding

10. februar kl. 19.00. Cuben, Østprøven 1, Christiansfeld. Afstemningsfest med festtale ved Stefan Seidler, medlem af Forbundsdagen i Berlin for SSW. Efterfølgende fællessang, kaffebord og musik ved Slesvigske Musikkorps. Også taler ved Knud Erik Langhoff (K), borgmester i Kolding, og Lars Barfoed, formand for Foreningen Norden. Arrangeres i samarbejde med Udvalget til Afholdelse af Nationale Mindesamvær, Kolding Kommune og Foreningen Norden Haderslev-Frøs Herred-Christiansfeld. Pris: 75 kr. (billetter kan købes gennem lokalforeningens formanden).

6. marts kl. 19.00. Kvarterhuset, Junghansvej 121, Kolding. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Efterfølgende kaffebord og oplæg ved Sven Wieland om hans tid som udvekslingsstudent i Quebec, Canada

Kreds 20

25. marts kl. 16.00. Vingsted Mølle, Vingstedvej 58, Bredsten. Årsmøde i Kreds 20 med foredrag ved Alina Milisunate fra det russisktalende mindretal i Letland. Vi skal også smage på den østeuropæiske spe-

cialitet 'Borscht'. Tilmelding senest den 18. marts til rykind@bbsyd.dk eller 40 26 54 89. Pris: 100 kr.

Nyborg og Kerteminde

6. marts kl. 19.00. Frimurerlogen, Nr. Voldgade 41, Nyborg. Dagsorden ifølge vedtægterne, herunder en drøftelse af foreningens fremtid. Efterfølgende kaffebord og oplæg ved lokalforeningsmand Helga Erikssen, der vil fortælle om sin far, som voksede op i Flensborg.

Odense

10. februar kl. 15.00. Sanderum Sognegård, Sanderumvej 129, Odense. Afstemningsfest med foredrag ved forfatter Anna Elisabeth Jessen. Pris: Gratis (ikke-medlemmer 30 kr.).

Sønderborg

15. februar kl. 19.00. Knøs Gård, Hørup. Foredraget "Emil Nolde" ved kunsthistoriker Grethe Bay. Der serveres kaffe og kage. Tilmelding til 23 70 90 55 eller sonderborg@graenseforeningen.dk. Pris: Gratis (ikke-medlemmer 50 kr.).

Tønder

10. februar. Der afholdes afstemningsmøder i Løgumkloster, Jejsing, Bredebro, Skærbæk og i Toftlund. Møderne arrangeres lokalt, støttet af Tønder Amts Grænseforening. Se Ugeavisen for mere information.

21. februar kl. 19.00. Emmerlev Klev. Pers Awten med bålale ved Jørgen Popp Petersen, borgmester i Tønder Kommune. Derefter sang, synnejysk oplæsning, kaffe og en farisæer på Hohenwarte, hvor Jørgen Popp Petersen holder oplægget 'Et liv i grænselandet'. Arrangeres i samarbejde med Lokalhistorisk Forening for Højer og Æ Synnejysk Forening. Tilmelding senest den 16. februar til 52 24 16 17. Pris: 130 kr.

21. marts kl. 19.00. Højer Efterskole, Nørrevej 68, Højer. Foredraget 'Forelsket i Flensborg' ved Hans Christian Davidsen, forfatter og kulturredaktør på Flensborg Avis. Arrangeres i samarbejde med Folkeligt Samfund for Højer og Omegn. Pris: 75 kr. (inkl. kaffe). ➡

DET SKER I LOKALFORENINGERNE

Vejle Vesteregn

10. februar kl. 19.00. Balle Forsamlingshus, Ballevej 50, Bredsten. Afstemningsaften med foredrag om Tyskland ved Mirco Reimar-Elster, radiovært på Radio4-programmet 'Genau' og medforfatter til bogen 'Skræk og skønhed – To generationer på rejse i Tyskland' sammen med Ulla Terkelsen. Arrangeres i samarbejde med Balle Valgmenighed og Forsamlingshus, Historisk Samfund for Sydøstjylland og Folkeuniversitetet i Vejle. Tilmelding senest den 3. februar til rykind@bbsyd.dk eller 40 26 54 89. Pris: 100 kr.

9. marts kl. 19.00. Vingsted Mølle, Vingstedvej 58, Bredsten. Foredraget 'Stemmer fra Første Verdenskrig' ved lektor Gunvor Fink Møller. Efterfølgende kaffe og generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Arrangeres i samarbejde med Folkeuniversitetet i Vejle. Tilmelding senest den 1. marts til rykind@bbsyd.dk eller 40 26 54 89. Pris: 80 kr. (ikke-medlemmer 100 kr.).

Aabenraa

10. februar kl. 19.00. Kongesalen, Folkehjem, Haderslevvej 7, Aabenraa. Afstemningsfest med festtale ved Lars Erik Bethge, leder af Dannevirke Museum. Efterfølgende fællessang, musikalsk underholdning, kaffe og brødtort. Arrangeres i samarbejde med Foreningen Norden, Historisk Samfund for Sønderjylland, Sprogforeningen, Frederiksklubben og Sønderjysk Skoleforening. Pris: 150 kr. (billetter købes på place2book.com).

9. marts kl. 19.30. Junistuen, Folkehjem, Haderslevvej 7, Aabenraa. Oplæg om Grænseforeningens fremtid ved Hanne Sundin, direktør i Grænseforeningen. Efterfølgende generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne.

16. marts kl. 14.30. Bjergholt 20, Aabenraa. Læsekrebsmøde med fokus på Annegret Friedrichsens roman 'Astrids somre'. Senest den 13. marts januar til jensovergaard49@gmail.com eller 40 10 81 42 (SMS).

30. marts kl. 14.30. Billedsalen, Folkehjem, Haderslevvej 7, Aabenraa. Foredraget 'Det grå guld – to stemmer fra hver sin side af grænsen' ved Christian Panbo, kunstmæcen, og Flemming Meyer, fhv. SSW-formand og landdagsmedlem. Arrangeres i samarbejde med Sydslesvigsk Forening Flensborg By.

MIDTJYLLAND

Randers – Mariagerfjord

29. marts kl. 18.00. Fritidscentret, Vestergade 15, Randers. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Der serveres smørrebrød, før generalforsamlingens begyndelse. Tilmelding senest den 12. januar til 61 79 42 22. Pris: 50 kr.

Ringkøbing og Omegn

16. marts kl. 19.30. Aktivitetshuset Ringkøbing, Holmelunden 10, Ringkøbing. Foredraget 'Maren Sørensen – en af Danmarks store kvinder' ved Anna Grethe Christensen, fhv. sognepræst. Tilmelding senest den 10. marts til pmjohannsen@gmail.com eller 29 26 89 43. Pris: 80 kr. (inkl. kaffe).

Silkeborg-Hammel

16. marts kl. 18.00. Medborgerhuset, Bindsevs Plads 5, Silkeborg. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Efterfølgende foredraget 'Danevirke – Jyllands vold' ved Lars Erik Bethge, leder af Danevirke Museum. Pris: 60 kr. (inkl. kaffe, te og brød).

Skanderborg

20. februar kl. 18.30. Kirkecentret, Skanderborg Kirke, Kirkebakken 10, Skanderborg. Grønlangkålspisning og foredraget 'Oplivning – et muntert causeri' ved sognepræst Gudmund Rask Pedersen, Vær Kirke. Tilmelding til 22 48 64 73. Pris: 100 kr.

Skjern, Tarm og Videbækegnen

14. februar kl. 19.00. Herningvej 3, Ringkøbing. Besøg i Vestjysk Landboforening med guidet tur ved Søren Søndergaard, fhv. planterådgiver. Tilmelding til bo.trelborg@gmail.com eller 51 92 09 00. Pris: 75 kr.

5. marts kl. 17.00. Bechs Hotel, Storegade 4, Tarm. Foredraget 'Livet på dansk skole i Sydslesvig' ved Horst-Werner Knüppel, fhv. skoleleder på Uffe Skolen, Tønning. Efterfølgende middag og generalforsamling. Tilmelding til bo.trelborg@gmail.com eller 51 92 09 00. Pris: 150 kr.

Viborgegnen

21. februar kl. 19.30. Sortebrødrehus, St. Sct. Mikkelsgade 12, Viborg. Foredraget 'Konflikten mellem Ukraine og Rusland – baggrund og nye perspektiver' ved Phillip Sviatchenko. Arrangeres i samarbejde med Historisk Samfund for Viborgegnen.

9. marts kl. 19.30. Salen, De Friviliges Hus, Lille Sct. Hans Gade 7, Viborg. Foredraget 'I et grænseland er der aldrig noget, der er sort-hvidt' ved sydslesvigiske Eva-Maria Schultz, sognepræst ved Sortebrødre Kirke i Viborg.

23. marts kl. 19.00. Salen, De Friviliges Hus, Lille Sct. Hans Gade 7, Viborg. Generalforsamling og foredraget 'Nationalitet' ved historiker Michael Böss, lektor ved Aarhus Universitet.

Aarhus

27. februar kl. 19.30. Salen, Ellevang Kirke, Jellebakken 42, Risskov. Foredrag ved forfatter Leif Davidsson, der vil fortælle om romanen 'Lenins Bodyguard'. Arrangeres i samarbejde med FOF Aarhus. Tilmelding senest den 23. februar til aarhus@graenseforeningen.dk. Pris: 125 kr. (inkl. traktament).

20. marts kl. 19.30. Salen, Ellevang Kirke, Jellebakken 42, Risskov. Foredraget 'Danmark har plads til forskellighed og uenighed' ved Sabine Bech-Hansen, fhv. sognepræst ved Aarhus Domkirke. Efterfølgende generalforsamling med traktament. Tilmelding senest den 16. marts til aarhus@graenseforeningen.dk.

NORDJYLLAND

Vendsyssel

12. februar kl. 12.00. Sognegården, Søndervråvej 11, Vrå. Afstemningsfest med foredraget 'Hvorfor skal

Danmark være i Sydslesvig hundrede år efter Genforeningen?” ved Kim Andersen, generalkonsul i Flensborg. Der serveres smørrebrød. Pris: 50 kr.

Aalborg

30. marts kl. 19.30. Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 35, Aalborg. Foredraget ‘Politik i Slesvig-Holsten med dansk islæt’ ved Christian Dirschauer, formand for Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) og landdagsmedlem.

SJÆLLAND

Guldborgsund

6. marts kl. 18.30. Restaurant Kikko, Vendsysselvej 9, Nykøbing Falster. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Efterfølgende er foreningen vært ved en bid brød, og vicepolitinspektør Søren Ravn Nielsen vil fortælle om sit mangeårige arbejde som drabschef i Sydsjællands og Lolland-Falsters politi. Tilmelding senest den 23. februar til tiv65@hotmail.com eller 22 93 46 96.

Lolland

16. marts kl. 19.00. Sognets Hus, Kirkestræde 6, Maribo. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Efterfølgende kaffe og oplæg ved centerchef Søren Vægter, Sydsjællands og Lolland-Falsters Polit. Tilmelding senest 10. marts til 50 22 67 00 eller zorba@mail.tele.dk.

Næstvedegnen

28. marts kl. 18.00. Skt. Mortens Sognegård, Ostenfeldtsvej 18, Næstved.

Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Der serveres smørrebrød. Tilmelding senest den 23. marts til kurt.muusmann@gmail.com eller 51 25 03 17.

Ringsted

16. februar kl. 19.00. Ringsted Kulturhus, Søgade 3, Ringsted. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Pris: 50 kr. (ikke-medlemmer 75 kr.).

24. marts kl. 19.00. Klostermarks-kirken, Ahorn Alle 46C, Ringsted. Sangaften – kom og syng med. Pris: 50 kr. (ikke-medlemmer 75 kr.)

Sorø

8. februar kl. 19.00. Lokal 111, Værkerne, Frederiksvej 27, Sorø. Foredraget ‘Ukraine og Rusland – et broderfolk med en lang, fælles historie’ ved Niels Henriksen, fhv. direktør i Grænseforeningen. Pris: Gratis (40 kr. for kage og kaffe).

HOVEDSTADEN

Frederiksborg

15. marts kl. 19.00. Kedelhuset, Fredensvej 12B, Hillerød. Foredraget ‘Fredelige grænser?’ ved historiker Karsten Fledelius, lektor emeritus. Pris: 30 kr. (inkl. kaffe og kage).

12. april kl. 19.00. Kedelhuset, Fredensvej 12B, Hillerød. Foredraget ‘En grænse har to sider’ ved tekstforfatter Niels Brunse og komponist Roland Haraldson, der sammen har skrevet en kantate i forbindelse med

100-året for Genforeningen. Pris: 30 kr. (inkl. kaffe og kage).

København og Frederiksberg

13. februar kl. 18.00. Restaurant Allégade 10, Allegade 10, Frederiksberg. Afstemningsmøde med foredraget ‘Fraserne i Slesvig-Holsten’ ved landdagsmedlem Lars Harms (SSW). Der serveres gule ærter med pølse og hamburgerry, kaffe og dessert inden foredraget. Tilmelding senest den 9. februar til gkf@grænse.dk. Pris: 300 kr.

Skal jeres lokalforeningsarrangementer med i magasinet Grænsen?

Send materiale til cjj@grænseforeningen.dk
Deadline: 20. marts 2023.
Udgivelse: 10. april 2023.

Vær opmærksom på, at arrangementer, der optræder i kalenderen, kan være afholdt, når du modtager magasinet Grænsen, da distributionen strækker sig over fem dage.

Skal jeres lokalforening have trykt et lokalforeningsprogram?

Send materiale til alr@grænseforeningen.dk
Deadline: 1. maj 2023.
Udgivelse: 12. juni 2023.
Husk at bruge arrangement-skabelonen, der kan findes på hjemmesiden.

Grænseforeningen

Peder Skrams Gade 5, 2. sal
1054 København K
info@grænseforeningen.dk
tlf. 33 11 30 63

Protektor: Hans Kongelige
Højhed Prins Joachim

Formand

Peter Skov-Jakobsen
pesj@km.dk

Direktør

Hanne Sundin
hs@grænseforeningen.dk
tlf. 21 28 82 84

Grænseforeningens formål

Det er Grænseforeningens formål at støtte danskheden i grænselandet, særligt syd for grænsen, at udbrede kendskabet til grænselandets forhold samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.

Grænseforeningens vision

Erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland er en væsentlig inspiration for sproglig og kulturel mangfoldighed i en verden under forandring.

Grænseforeningens værdier

Grænseforeningen er en vigtig folkelig basis for den danske stats støtte til det danske mindretal i Sydslesvig og er uafhængig af partipolitiske interesser.

Grænseforeningen mener og siger:

- Demokrati, ytringsfrihed og ligeværd gælder for alle, også i forholdet til mindretal.
- Forankring i egen kultur er en forudsætning for at have forståelse for andre kulturer.
- Kulturelle mindretal er en vigtig ressource i et demokratisk samfund.
- Dansk sprog og kultur styrkes i mødet med andre sprog og kulturer.

Grænseforeningens bestyrelse

Formand: Peter Skov-Jakobsen, København

1. næstformand: Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

2. næstformand: Else Tornbo, Sønderborg

Region Syddanmark

Per Grau Møller, Nr. Lyndelse
Kirsten Rykind-Eriksen,
Randbøldal
Else Tornbo, Sønderborg

Region Midtjylland

Horst-Werner Knüppel, Skjern
Karen Marie Ravn, Kjellerup

Region Nordjylland

Karsten Nørgaard Simonsen,
Aalborg
Jørgen Bruun Christensen,
Nykøbing Mors

Region Sjælland

Annemarie Brett Jakobsen,
Gadstrup
Ruth Villadsen, Sorø

Region Hovedstaden

Jan Uldal Niemann, Helsingør
Erling Rørdam, Hørsholm

Ressourcepersoner

Benedikte Marie Kaalund,
Roskilde
Axel Johnsen, Gråsten
Peter Bruhn Jepsen, Berlin

Grænseforeningen Ungdom

Jonas Kopf, Aarhus
Vera Petersen, Odense

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

De danske årsmøder i Sydslesvig

9.-11. juni 2023

Frivillig - Fordi jeg ikke kan la være!

Illustration Beate Haunstrup Thomsen Sydslesvigsk Forening

Årsmødeplakat afsløret: Frivillighed i fokus

Af Alexander Leicht Rygaard

Sydslesvigsk Forening (SSF) har præsenteret årets plakat for De danske Årsmøder, der er tegnet af Beate Haunstrup Thomsen.

Plakaten for De danske Årsmøder i Sydslesvig er i år blevet fundet på anderledes vis. Årsmødearrangør Sydslesvigsk Forening (SSF) havde nemlig lagt opgaven i hænderne på sine medlemmer og udstedt en konkurrence med 500 euro som præmie.

Vinderen er blevet Beate Haunstrup Thomsen, der er opvokset i Læk i det vestlige Sydslesvig, men i dag bor i Andorra efter mange års uddannelse og arbejdsliv i Danmark. Det skriver SSF på sin hjemmeside.

Plakaten centrerer sig om årsmødemottoet 'frivillig - fordi jeg ikke kan lade være' og er holdt på en hvid baggrund med tre elementer: et rødt dannebrogsskilt, blå slesvigske løver og

to udstrakte hænder i gul som symbol på frivillighed. Farverne blå og gul symboliserer Sydslesvig. Desuden figurerer et ansigt og en blomsterkrans, der skal symbolisere samling, glæde og fest.

Det er Sydslesvigsk Forenings årsmødeudvalg, der har udpeget vinderen af plakatkonkurrencen. I alt havde udvalget modtaget 11 bud på årets årsmødeplakat.

De danske Årsmøder 2023 finder sted den 9.-11. juni med arrangementer, optog og friluftsmøder i hele Sydslesvig. Årsmøderne markerer det danske mindretals tilknytning til Danmark og Norden og har fundet sted siden 1921 med undtagelse af årene under Anden Verdenskrig og coronaåret 2020. 🌸

Al henvendelse til Grænseforeningen
info@graenseforeningen.dk • Telefon 33 11 30 63